

REZIE
OTOMAR KREČA
DVA DIO
ZA BRANOU

Sofokles

OIDIPUS — ANTIGONE

DIVADLO ZA BRANOU

SOFOKLES

OIDIPUS — ANTIGONE

Text ze Sofoklových tragédií Oidipus vladař, Oidipus
na Kolonu a Antigone vybral a uspořádal Otomar
Krejčí. V úvodu druhé části použito úryvků z Aischy-
lových tragédií Sedm proti Thebám.

*Za odborné spolupráce prof. dr. Radislava Hoška,
prof. Eddy Svobodové a dr. Evy Kutákové přeložili
Jiří Gruska a Karel Kraus.*

Nový Divadla za branou
Praha 1971

Sofokles

OIDIPPUS — ANTIGONE

Režie / Otomar Krejča

Asistentka režie / Helena Glancová

Scéna / Josef Svoboda

Kostýmy a masky / Jan Koblasa

Hudba / Jan Klusák a Václav Zamazal

Polytvorná spolupráce / Eva Kröschlová

Realizace kostýmů / Milica Linhartová

Realizace masek / Otakar March a Jan Trtílek

Občané v Thebách a na Kolonu:

Mluví / Miloš Nedbal

Kněz / Bořik Procházka

Věra Bublíková, Bohumila Dolejšová, Leopolda Dostalová,

Milena Dvorská, Věsta Chramostová, Věra Kubánková, Hana

Macuchová, Hana Pastelřková, Rudolf Jelinek, Josef Kalena,

Rudolf Kámmek, Jiří Klém, Otomar Krejča ml., Vladimír

Matějček, Zdeněk Martinek, Miroslav Moravec, Milana Riehs,

Vladimír Stach, Jan Trška, Jiří Zahajský

Oidipus / Jan Trška

Iskaste / Věsta Chramostová

Antigone / Marie Tomášová

Ismene / Milena Dvorská

Polyneikes

Isteokles

Kreon / Ladislav Fišer

Eurydike // Věra Kubánková

Haimon / Otomar Krejča ml.

Tiresias // Ladislav Boháč

Thesus // Rudolf Jelinek

Stráž // Jiří Zahajský

Zvzd // Miroslav Moravec

Korintan // Vladimír Stach

Isť / Josef Kalena

Subtily / Jiří Klem
Miroslav Moravec
Jiří Zahajský
Postavy / Rudolf Jelinek
Josef Kalena
Zdeněk Martinek — Jiří Klem
Josef Beutl, Jan Čáp,
Jan Groh, Karel Hecht ml.,
Jan Klouza, Jiří Koutský,
Jan Kucera, František Moser,
Zdeněk Seštek

Děje se v době mytické

Levitský mistr / Karel Hecht
Zrnk / Jan Materna
Vedoucí osvětlovač / Vlastimil Trejtera
Inspicient / František Smetana

Desátá inscenace Divadla za branou

První veřejné provedení 11. února 1971,
premiéra 3. března 1971.

PRVNÍ ČÁST

HOR

Ze všeho, co buď zavrať,
nejzávratnější je člověk.
Po sedém moři se plaví,
v zimě se probíjí bouří,
jeho loď krájí přivaly vln.
A zemi, matku svých bohů,
nevýčerpatelnou zemi,
rozdírá rok co rok,
když pohání plemeno koní
a pluhem v ní vyrývá brázdu.

Loví divokou zvěř
a lčí na zprklé ptactvo,
tvorům v hlubinách moře
rozhodil pletené sítě —
ve všem si dovede poradit sám.
Sehnal s hor divoká stáda
a koňům s bohatou hřívou
nasadil těsně jho.
Obrátil v užitek sílu
vzpurných a nezdolných byků.

Člověk ovládl řeč,
myšlenku zachytí v letu,
umí si postavít úkryt
před šipy vichřic a mrazů,
založil obec a dává jí řád.
Zkušenost hledá mu cestu,
bez ní se nepouští na krok —
přesto však zná svoji mez.
I těžké neduhy zdolal,
jen před smrtí uniká marně.

Moudrost mu dává moc,
a větší, než se kdy nadál.
Má přístup ke zlu i k dobru.

Kdo ale v zákonech země
řád bohy stvrzený šetří a cť,
ten v obci vystoupí nejvýš.
A škůdce je u mne každý,
kdo se dá zlákat zlem.
Snad smýšlejí někteří jinak —
ti at mi nepřejdou přes práh.

*(Nastupují Oidipus, Iokaste, Antigone, Ismene,
Eteokles a Polyneikes)*

OIDIPUS

Nechci jen od jiných dostávat zprávy,
proto jdu, občané, za vámi sám,
já, slavný Oidipus — jak všichni říkáte.
Vede vás ke mně strach nebo důvěra?
Můžete spoléhat na moji pomoc.
Ty jsi tu nejstarší — mluv!

KNĚZ

Sám přece vidíš, jak městem zmitá
krvavý příběh. Zvedneme hlavu
ze dna té zkázy? Celá zem hynie,
nasadí květy a nevydá plod,
stáda nám cepení na pastvách,
nešťastné ženy předčasně rodí,
děti se nemají k životu — v Thébách je mor.
Tady tě nikdo, ani já, ani ti mladší,
nestaví naroveň bohům, ale z nás lidí
jsi první ve všem, co přináší život,
i ve všem, co na lidi sesílá bůh.

/10/

Přišel jsi jako cizinec do Théb
a hned jsi je zbavil krvavé daně,
kterou jsme platili věštkyni Sfinze.
Pořels tu záhadnou obrodu sám,
jen bůh stál při tobě, on ti dal sílu
— všichni to říkají, a také věří —
ty jsi nás, Oidipe, navrátil životu.
Proto tě prosíme: vyslyš nás, pomoz!
Ty jsi ten nejlepší — je v sázce tvá pověst!
Jen v tobě vidíme zachránce země,
ty jsi už jednou přinesl spásu —
mají snad v budoucnu o tobě říkat,
žeš Théby zvedl, a nechal zas padnout?
Vrať nám všem jistotu, pevnost a klid.
Jestli chceš u nás vládnout i dál,
starej se, aby tu mohli žít lidé.
Toužíš být vládcem nad pustou zemí?

OIDIPUS

Vím dobře, jak trpíte všichni.
Nikdo však netrpí tolik, co já.
Vy každý nesete jenom svou bolest,
kdežto já nařikám nejen sám nad sebou,
ale i nad sebou, nad vámi všemi.
Spal jsem snad, čekal, až vy mě přijdete vzbudit?
Já proll mnoho slz, víc než si myslíte,
v duchu jsem propátral kdejakou cestu,
a po všech úvahách vím, kde je lék.

(Přichází Kreon)

Jedny! Proto jsem po něm hned sáhl.
Tak tedy, Kreonte, jako můj švagr,
pověz nám, co jsi přinesl z Delf.
Jak zní ta věštba? Mluv tady ke všem,
vždyť jejich soužení nesu tak těžce,
jako by na něm visel můj život.

/11/

KREON

Dív, než ses vlády uchopil ty,
panoval v Thébách tvůj předchůdce, Laios.

OIDIPUS

Znám ho jen z doslechu, já už ho neviděl.

KREON

Ano, byl zabít, a teď nám Apollón
poroučí pomstít ho, potrestat vrahy.

Naši zem užirá nečistá hlíza,
máme ji vyrvat, dív než nás pohltí.

OIDIPUS

Tu špínu musíme smýt. Jen vědět jak!

KREON

Co budeš hledat, objevíš,
uniká to, oč nedbáš.

Když Laios tenkrát odešel do Delf,
nikdy se nevrátil zpátky.

OIDIPUS

S ním přece padla i vaše vláda —
proč jste se vzdali dalšího pátrání?

KREON

Stíná nám dávala záluďné otázky,
žili jsme jen ze dne na den.

OIDIPUS

Pak tedy všechno a do dna odhalím já.
Bůh v Delfách má pravdu. A máš ji i ty —
že jste se konečně ujali mrtvého.

I já se k vám přidám — tak ruku v ruce
vrátíme Thébám čest a smíříme bohy.
Ne proto, abych se někomu zavděčil,

/12/

ve vlastním zájmu sprovodím se světa
ohavný zločin. Kdoví, zda vrah
nevztáhne zítřka ruku i na mne?

Nejde jen o Laia, děláme to pro sebe!
Teď rychle! Vstaňte a odnestete
prosebné snítky! Svolajte lidi!

Udělám všechno. S pomocí bohů
se to buď povede — anebo padnem.

(Oidipus a členové rodiny odcházejí.)

CHŮR

Bůh mluví sladce ze zlatých Delf,
co ale poví nám tady v Thébách?

Napjatě čekám, chvěju se úzkostí,
v posvátné bázni ptám se tě, bože,

co mi teď uložíš, lékáři útrap,
jak se mám vykoupit? Vymáháš ode mne

starý dluh, nebo mě zavážeš
k novému úkolu? Neoslyš volání,
jsi dítě naděje, jsi věčný hlas.

Přijď, bože, jako vždy za časů pohrom,
všechen lid ochořel, zeslábl k smrti,
rozum už nemá zbraň, vzdává se zkáze,
mrtví se stěhují v hejnech, jak ptáci,
na západ, ke břehům podsvětí říky.

V každém z těch mrtvých umírá město —
kdo noci unikl, nepřechká den,
a naši synové bez pohřbu leží,
už pro ně dávno nemá kdo plakat.
Ne válkou, zevnitř nás hubí svým žarem
strašný bůh vraždění — Ares.
Zažen ho, pane, bleskem ho znič!

(Vejde Oidipus, po něm Iokaste.)

/13/

OIDIPUS

Modlíš se! Kdybys však nastavil uši
a poslechl mne, řeknu ti,
jak najít ulévu a zahnat mor.
Já o tom zločinu slyším dnes poprvé.
Kdybych měl stopu, nedám se oklikou.
Všechno se stalo už před mým příchodem,
dív než jsem získal občanství v Thébách.
Proto vám vydvávám příkaz až teď:
kdokoli z vás by snad věděl, či rukou
padl syn Labdakův, Laios, ať mi to sdělí.
Kdyby měl strach, že udá sám sebe,
může být bez obav — odejde odtud.
Horší trest nebudu pro něho žádat.
Jestli však víte, že někdo jiný
spáchal tu vraždu, ať už je zdejší,
anebo přitáhl do města odjinud,
hned mi ho označte. Udání odměním,
a navíc mu budu osobně vděčný.
Kdo ale zatají stopu — i přes můj rozkaz —
ze strachu o sebe či o své blízké,
ať slyší, co na to udělám já!
V zemi, kde vládnou, nikdo už nesmí
s takovým člověkem promluvit slovo —
chraňte se, aby vám překročil práhl
Nejenom kvůli mně, i z úcty k bohům —
kvůli té zemi, které se zřekli
a která přestala rodit.
I kdyby příkaz nevyšel z Delf,
my bychom stejně museli pomstit
Laiovu smrt. Vždyť rukou vraha
padl váš vladař — nejlepší z mužů.
Já mám teď moc, která patřila jemu,
já jsem ho vystřídal i v jeho loži,
já s jeho ženou potomky zplodil,
a kdyby jemu bývalo přáno mít děti,

/14/

Jsou dneska bratry mých synů, sestrami dcer.
Už proto se musím za něho brát,
jako bych hájil vlastního otce.
Věřte, že budu pátrat tak dlouho,
dokud mi do rukou nepadne viník.
Laios, syn Labdakův, musí být pomstěn!
Modlim se k bohům, ať posílne trest
kazdého, kdo by nám odmítl přispět.
Ať se mu pole promění v úhor,
ať jeho žena nerodí děti.
Ať zajde, a přeju mu krutější osud,
nežli je ten, který posílil Thébý!

MUVCI

Nikdo nic neví. Koho mám udat?
Tehdy se říkalo, že padl za obět
lupičům na cestě.

OIDIPUS

Znám tenhle dohad,
nikdy se ale nenašel svědek!

(Vchází Teiresias, provázen Chlapcem.)

Proto jsem — na radu věrného Kreonta —
povolal toho, kdo jediný z lidí
umí číst v tajemství nebes a země.
Teiresie, jsi slepý, a přesto víš dobře,
jak strašná pohroma ničí nás všechny.
Pomoz nám! Pomoz i mně! Očisti město!
Lpí na něm odporná skvrna té vraždy.
Jsi naše naděje, jsme teď v tvých rukou.

TEIRESIAS

Jak hrozné je poznání, když jenom týrá
toho, kdo poznal. I tvoje slova jdou
po křivých cestách. Všichni jste slepí!

/15/

OIDIPUS

Proč bys nám tajil, co dobře víš?
Chceš Thébý zničit? To je pak zrada!

TEIRESIAS

Jsi hluchý k tomu, co mluví ze mne,
a přitom neslyšíš ani svůj vnitřní hlas.
Můžeš dál urážet — na všechno dojde,
i kdybych zamlčel, co se má stát.

OIDIPUS

Já už to vidím docela jasně,
nechci se krotit — řeknu to rovnou:
ten zločin vyšel jenom z tvé hlavy,
ne že bys vlastním rukama vraždil,
ale mít oči —

TEIRESIAS

Opravdu? Tedy ti říkám:
sám vyplň rozkaz, který jsi vydal,
od této chvíle na mne už nemluv —
a tady s nikým! Protože boží
prokleli tebe — ty jsi ta poskvrna Théb.

OIDIPUS

Vychrlit na mne takovou podlost!
Nemysli, že snad unikneš trestu!

TEIRESIAS

Já už jsem unikl. Živím svou pravdu,
v ní je má síla. Nemusíš pátrat,
kdo Laia zabil — ty jsi ten vrah.

IOKASTE

Vidiš, co platí všechna ta proroctví!
Na slova kněží nikdy nic nedej!
(*Prudce odejde*)

/16/

OIDIPUS

Čí je to výmysl — tvůj nebo Kreontův?
Bohatství Dívtipel! Umění vládnout —
největší umění v trampotách světa!
Proč vám jde v patách taková závist!
Jen kvůli moci, kterou mi Thébý

— já o ni nežádal — světily darem,
jen kvůli ní mě přítel Kreon
záhudně napadá a chce mě svrhnout.
Nastřel kejkliře, zrádného kněze,
ano, je slepý, když dojde na věštbý,
a rychle prohlédne, když cítí zlato.
Já ale tehdy mezi vás přišel,
já, Oidipus, který nevěděl nic,
ani se neptal na radu ptáku,
a jen svým důvtipem zahubil Sfingu.
Ale váš kouzelník by mě teď vyhnal!
Aby mu Kreon, až tady povládne,
zachoval přízeň? Tohle je spiknutí —
za tím je Kreoni Spláčete oba!
Jen zkuste odstranit poskvrnu Thébi!

MLUVČÍ

Mluvíte z hněvu — ty i náš kněz.

KNĚZ

K čemu nám slouží taková řeč!

MLUVČÍ

Povězte, jak máme rozumět věštbě!

OIDIPUS

Víte, že vražda zůstane vraždou.

TEIRESIAS

Třeba jsi vladař, v jednom se ti rovnám —
i mně dal zákon právo nemlčet.

/17/

Ty nejsi slepý, a přece nevidíš,
ani kde bydlíš, ani s kým žiješ —
a či jsi vlastně syn.

OIDIPUS

Počkej! Či syn? Kdo je můj otec?

TEIRESIAS

Otce ti dá až den, který tě zahubí.

OIDIPUS

Rád přijmu smrt, když znovu zachráním Theby.

TEIRESIAS

Řeknu ti jenom: ten, po kom pátráš,
na koho veřejně svoláváš pomstu,
ten vrah je tady, je tobě blíž,
než by sis přál.

(Teiresias odchází)

CHŮR

Kdo je to? Koho nám označil hlas
ze skály v posvátných Delfách?
Kdo mohl spáchat krvavou rukou
zločin tak hrůzný, že nemá jméno?
Ať přehá, ten neznámý,
ať pádí jak zděšený kůň
před bouří, která ho stihá.
V patách má průvod mstitelk —
těm ještě neušel nikdo.

Najděte viníka! Pátrejte všichni!
Snad bloudí ve skalách,
snad jako zaběhlý býk
klopýtá sám a marně by chtěl
uniknout straslivé kletbě.

/18/

Děsí mě, tolik mě děsí, co řekl kněz.
Já tomu nevěřím. Nebo má pravdu?
Jak se teď zachovat? Skutečně nevím.
Bojím se ohlednout zpátky,
bojím se, co bude zítra.

Zbývá mi jediné: čekat.
V úctě mám Oidipa,
ale mám v úctě i Labdakův rod.
Ta vražda je plná záhad.

Rozumět všemu nemůže nikdo, jen bůh.
I kněz je člověk, a lidé se mýlí.

Musím se spolehnout na vlastní moudrost.

A k těm, kdo vladaře tupí
se nikdy nepřidám dřív,
než dojde na jejich slova.

Oidipus přemohl Svingu,
obstál i v nejtěžší zkoušce.
Pro mne je poctivý muž.

KREON

Takhle to, občane, nemohu nechat.

K vám se teď obracím. Vždyť je to hrozná!

Věděl, co mluví? Mohl být při smyslech?

Mne, mne tak osocí! Všichni mě znáte!

MLUVCI

Co dělají páni, nevidím
a nestarám se o to.

OIDIPUS

Tady jsi, ano, už zasl že máš tu drzost
lézt mi až do domu, když vědí všichni,
že mě chceš zabít a vyrvat mi vládu.

Máš mě snad za blázna? Nebo jsem slaboch,
že si tak troufáš?

Věřil jsi, že neprohlédnu lest,
založím ruce a budu čekat,

/19/

až tu svou hanebnost provedeš?
Tvůj pokus je hloupý! Po vládě sahat,
když nemáš stoupence ani dost peněz!

KREON
Především poslouvej, když ti chci něco říct.

OIDIPUS
Především nezkoušej zapřít svou vinu.
Jak je to dlouho, co ten váš Laios —

KREON
Laios? — Nechápu, co má být s Laiem?

OIDIPUS
— zmizel tak záhadně násilnou smrtí.

KREON
To už je dávno, řada let.

OIDIPUS
Ale žes radil až teď zeptat se kněze?
A že on — věštec — promluvil až dnes?!

KREON
Nevím, a když nevím, jsem raději zticha.
Ty ale přemýšlej: mou sestru máš za ženu,
a ta se dělí o vládu s tebou.

Já jsem vám oběma postaven naroveň.
Kdybych byl donucen sám někdy vládnout,
dělal bych mnohé proti své vůli —
pro pouhý titul! Dnes, tvojí zásluhou,
mám podíl na vládě, a žádnou starost.

(Přichází Iokaste.)

Nejde mi o pocity — nejsou tak výnosné.

/20/

Jsem s každým zadobře, každý mě zdraví,
a když se pokouší získat tvou přízeň,
jde nejprve za mnou. Vzdát se těch výhod?

V čem bych si polepšil? Ztratil bych přítele,
a to je horší než ztratit život.
Sám na to přijdeš, ale až časem,
jen čas ti ukáže, kdo zůstal poctivý.
Ničemu odhalíš za jeden den.

MILIVCI

Kdo chce jít bezpečně, každý s tím souhlasí.
Na kvapný úsudek nemůžeš spolehnout.

KREON
Co se mnou chceš? Vyhnat mě ze země?

OIDIPUS
Vyhnanství nestačí. Pro tebe — smrt!

KREON
Ty ale nechápeš —

OIDIPUS
Vláda se poslouchat musí!

KREON
I když je špatná? Nel!

OIDIPUS
Ach, Théby, slyšíte?!

KREON
Nejsi tu v Thébách sám. Je to i moje vlast.

IOKASTE

Není vám hanba! Celá zem trpí,
a vy tu vedete osobní hádku.

/21/

Stydíte se, nemá to smysli
Kdybys šel domů! Ty také, Kreonte!
Za chvíli dojde k neštěstí — pro nic!

KREON

Víš, milá sestro, co pro mne chystá tvůj muž?
Jak se mi odvděčil — prý podle práva?
Bud' půjdu ze země, nebo dám život.
Ať mě nic netěší a radši umřu —
z čeho mě viniš, já nikdy nespáchal!

MLUVČÍ

Posud to v dobrém a nech se přemluvit,
je to tvůj přítel, a teď i přísahá —
nemá se ostouzet pro pouhé nařčení.

OIDIPUS

Jenom si uvědom, co po mně žádáš!
Bud' chceš mou smrt, anebo vyhnanství.

MLUVČÍ

Při slunci přísahám: ne, pane, nikdy!
Ať zajdu opuštěn bohů i přáteli,
jestli jsem na to třeba jen pomyslel!
Mě mučí jen úzkost o naši zem,
kolik zkouškami prošla —
a jaké zlo jí zas čeká.

OIDIPUS

Tvá řeč mě dojíhá, slyším z ní soucit.
Když mluví Kreon, necítím nic.
S ním půjde vzdýčky jen moje nenávisť.

MLUVČÍ

Zlá slova — a ze slov domněnka,
není pak divu, že křivda páli.

/22/

Jed, ale dost. Thebám je zle,
dost už je na tom, co bylo.

DIPUS

Myslíš to dobře — a kam jsi až dospěl!
Mé srdce bys otupil, nahodil můj hněv.

MLUVČÍ

Znovu ti říkám, jako už tolikrát —
od tebe odpadnout může jen šílenec!
Kdo má kus rozumu, vyznává se mnou:
Ty jsi mou drahou zem vyvedl z bouře,
ty jsi ji obrátil po dobrém větru,
jen ty jsi povolán řídit mě Theby!

KASTE

Dovím se konečně, proč ses tak rozlítil?

DIPUS

Ze prý tvůj první muž padl mou rukou.
On sám to netvrdí — proč by se špinil —
nastříl za sebe ničemu kněze.

KASTE

Přestaň! To neříkej! Zbav se té myšlenky!
Nikdo z nás lidí nemá dar věštit.
Nikdo. Chceš důkaz? Laios měl proroctví z Delf,
ze zajde rukou vlastního syna,
který se narodí ze mne a z něho.
Ale já vím, že Laia — podle všech zpráv —
zabíli neznámí lupiči v úvoze,
tam, kde se cesty sbíhají k Delfám.
A dítě — byly mu sotva tři dny —
spoutal sám Laios v koutcích na nohou
a dal je pohodit daleko v horách.
Delfský bůh nesplnil hrozbu,
Laios měl zbytečně strach,

/23/

syn otce nezabli. To jsou ty věšty!
Na slova kněží nikdy nic nedej,
co chce bůh odhalit, zjeví nám sám.

OIDIPPUS

Cos mi to říkáš? Duše se zrnitá,
má hlava třesit, já přijdu o rozum.
Slyšel jsem dobře? Laios byl zabít
v úvoze blízko Delf, na samém rozcestí?

IOKASTE

Ano, dvě cesty, a tam se sbíhají.
První jde z Delf a druhá z Daulie.
To místo se jmenuje Fokis.

OIDIPPUS

Ale jak vypadal? A jak byl starý?

IOKASTE

Urostlý, vlasy mu začaly prokvetat.
Postavou — v mnohém byl podobný tobě.

OIDIPPUS

Cestoval tehdy sám, snad jenom s vozkou?
Anebo v průvodu — jel jako vladař?

IOKASTE

Byl s ním i hlasatel, celkem pět lidí.
Vůz měli jeden — vezl jen Laia.

OIDIPPUS

Ach, Iokaste, zdá se to být jasné!
Ale kdo — řekni, od koho máte ty zprávy?

IOKASTE

Od sluhy, který to jediný přezlí.
Není už u nás. Jen došel zpátky

/24/

a viděl, že Laia jsi vylíčil ty,
čytili mě za ruku a žádal, prosil,
abych ho poslala pást někde stáda,
na venkov, hlavně prý daleko od Théb.

OIDIPPUS

Dejte ho zavolat! Ať přijde, a rychle!
Můj otec, Polybos, je vladař v Korintu,
Merope, matka, pochází z Doridy.

Mne si tam doma vážili všichni,
až jednou — vlastně nic, taková příhoda,
snad jsem jí zbytečně přikládal význam —:
u stolu, při víně, mi někdo z opiců
vyčel, že prý mě podvrhl otcí,
že nejsem jeho. Druhý den ráno
zpovíám rodiče, chci vědět pravdu.

Ti jenom zuřili — prý je to žvanil!
Já se dal utěšit, jenže ta pomluva
se do mne zahryzla — páčila v duši.
Až jsem se tajně vypravil do Delf.

Bůh mě však odmítl — nedal mi odpověď.
Nebyl jsem hoden ji znát. Zato mi oznámil
jiné, a ještě hrůznější věci:
že se svou matkou budu prý souložit,
zplodím s ní děti — odporné světu,
a také zavraždím vlastního otce.

Já přehnal odtamtud — jenom co nejdál —
abych se předpověď nemohla vyplnit.
Cesta mě přivedla až na to místo,

kde, jak ty říkáš, byl zabít vladař.
Tobě, má Iokaste, povím teď pravdu:
tam, na tom rozcestí potkal mě vůz
tažený mladými koni, před ním šel hlasatel,
ná voze muž — tys mi ho líčila.

Či těh mě donutit, abych jim ustoupil.
Vozka mě odstrčil, já mu dal ránu.
Když to pán viděl, počkal si na mne

/25/

až půjdu okolo, a pak mě švihl
přes hlavu bičem. Surově. Dvakrát.
To ale zaplatil draho.

Já zvedl hůl, a touhle rukou —
on se pak skácel, vypadal z vozu.

A tak jsem pobí už všechny.

Jestli jsou Latos a cizinec jeden a —
Ať zmizím ze světa i z lidské paměti,
než bych se dožil takové hanby!

MLUVČÍ

Vladarí, jde z toho úzkost,
dokud jsi ale neslyšel svědka,
stále máš naději.

OIDIPUS

Ten tvrdí, že lupiči zabili Laia —
tak jsi to řekla? Když znovu dosvědčí,
že vrahů bylo víc, nemohl jsem to být já.

IOKASTE

Bud' klidný, řekl, že lupiči, doslova tak.
Všichni to slyšeli, nejen já sama.

A to už nikdy nemůže odvolat.

Kdyby i změnil původní výpověď,
chybí mu důkaz, že k vraždě došlo
podle té věštbý. Vždyť Laia měl zabít můj syn,
jak on by, chudák, byl mohl,
když tenkrát dávno už nežil.

Všechna ta prorocství Vidís co platí?
Vícekrát se nebudu na žádné ohlížet.

OIDIPUS

Máš pravdu. Jenom ať přijde ten svědek.

IOKASTE

Vždyť ano. Ale teď půjdeme domů.

/26/

Vis přece, že ti chci vyhovět ve všem.
(Odejdou)

OR

Ó suďte, dopřej mi, ať je můj život
zbožný a čistý slovy i skutkem.

Vysoko, nad námi všemi je zákon,
přijímá po nebi v průzračném vzduchu,
zrodil se z Olympu, člověk ho nevydal,
člověk ho nemůže v paměti uspat.

Bůh je v něm velký a nepoddán času.

Jen zpupnost vychová vladaře.

Zpupnost se v bláhovém obžerství,
ephlá, drápe až na sám vrchol,

Ep pak se zřítí. Srazil ji Osud.

V propasti bídy už nemůže vstát.

Ep ale, bože, nesrážej toho,
kdo vede zápas pro blaho obce.

Kdo, jedná zpupně a kdo se domýšlí,
ze bude nad právem, nad bohy stát,
toho ať za pychu potrestá Osud.

Kdo chytivě a bez míry po zisku sahá,
přikládá ruku k bezbožným dílům,
poufá si hanobit, co je všem svatě,
Ep před tvým hněvem nenajde úkryt.

Když necháš někoho uniknout z řádu,
kterým jsi zavázal každého z nás,
nebudu příště putovat do Delf,

žádný tvůj chrám už nebudu cítit.

Ep nechceš vidět, všemocný Die,

nač jsem ti právě ukázal prstem?

Ep kolik zvětsela tvá věštba Latovi,
ze jsi teď dovolíš veřejně popřít?

/27/

Anebo opravdu zanikla zbožnost?

(Vjde Iokaste)

IOKASTE

Vzala jsem oběti a půjdu prosit.

Oidipus, utřírám strastmi a žalem,

nejedná soudně, není snad při smyslech.

Už ani zkušenost nebere na radu,

podléhá každému, kdo za ním přijde
s nějakou hrůzou.

Marně se pokouším přimět ho k rozumu.

(Vjde Korintan)

Budeme s úzkostí, nečině přihlížet,
jak je náš vladař, náš lodivod, zadržšen?

KORINTĀN

Jdu s dobrou zprávou k pánovi tohoto domu.

Přišel jsem z Korintu — všude se mluví
o novém vladaři.

(Vjde Oidipus)

Má to být Oidipus.

IOKASTE

A starý Polybos, ten se vzdal vlády?

KORINTĀN

Ne, smrti se musel vzdát. Smrt nad ním vláda.

IOKASTE

Pročtvi bohů a věšty! To je váš konec!

Oidipus před otcem po léta prchal,

pořád jen ve strachu, aby ho nezabili!

OIDIPUS

A zemřel na nemoc? Nebo násilnou smrtí?

/28/

KORINTĀN

Když tělo zestárne, stačí jen vánek.

OIDIPUS

Řek — leží pod zemí. A já jsem tady

— jak mě tu vidíte — já se nedotkl meče!

Vzal s sebou do hrobu všechny ty věšty.

Umřely s ním. Nemají cenu.

IOKASTE

Vždyť jsem ti říkala dávno —

OIDIPUS

Máš pravdu — mě pomátl strach.

IOKASTE

Už si to nesmíš nikdy brát k srdci.

OIDIPUS

Ale co matka? V jediném loži prý —

IOKASTE

Čeho se člověk tak bojí — vláadne mu náhoda,

a nemá jistotu o tom, co bude.

Tip na to nemyslet, žít jak se dá.

A vzít si matku? Toho se nebojí!

Co lidí už ve snu spalo i s matkou!

Kdo to tak nebere, má život lehčí.

OIDIPUS

Je krásné, co říkáš, jenomže matka —

dokud je názvu, budu mít strach.

KORINTĀN

Jen proto sem jdu, a s nejlepším úmyslem.

Ze já hned nezahnal, pane, tvé obavy!

/29/

OIDIPUS

Ano, jen mluv! Já se ti odměním!

KORINTĀN

Počítám, pane, že nevyjdu s prázdnou, až se k nám vrátíš. To mě sem hnalo. Polybos nebyl tvůj otec!

Já jsem tě našel na horách Kithairon, já jsem tě přinesl — dostal tě ode mne! Pouta ti protáhli sňachami na patách — těch pout jsem tě zbavil. Měls oteklé nohy. Proto ti dodnes říkají Oidipus.

OIDIPUS

Kdo mě tak nazval? Můj otec? Anebo matka?

KORINTĀN

Víc by ses dověděl od toho, kdo mi tě dal. Jestli si vzpomínám, sloužil dřív u Laia.

OIDIPUS

V tom chci mít jasno! Nejvyšší časi Myslíš, že svědek, kterého čekám, a člověk, o kterém vykládal Korintān —

IOKASTE

Co já vím! Řečili Nemysli na to! Jestli ti záleží na vlastním životě, prosím tě, při bozích, po ničem nepátrej! Stačí, že trpím já.

OIDIPUS

Neztrácej hlavu! I když se ukáže, já že jsem otrok po všech svých předcích, tebe to nesníží, ani tvůj rod.

/30/

IASKTE

Prosím tě, abys to nedělal! Poslechni!

OIDIPUS

Nemohu — chci vědět pravdu.

IASKTE

Nešťastný — at nepoznáš, kdo jsi!

OIDIPUS

Už někdo pro toho pastýře? Auhle urozenou — nechte být.

IASKTE

Nešťastný, nešťastný Oidipe! Imak tě nemohu nazvat.

(*odejde*)

OIDIPUS

Můj původ chci znát — kdyby šlo o všechno! Někdo je nízký, musím ho poznat. Ona se za můj rod stydí.

Ono je pyšná — co chcete: ženat? Já se mám za dítě náhody. Soudím! Je to snad hanba?

Žení byla štědrá — má skutečná matka!

A čas — můj bratr — on mě znal, když jsem byl malý — on mě poznal svou velikost.

Tak jsem se narodil — jiný už nebudu. Proč řády nemám poznat svůj rod?

OIDIPUS

Když se držím jen rozumu — musím být ani větec — povolám, až vyjde úplněk,

/31/

Kithairon za tvého otce.
On je tvůj životel, Oidipe,
a tancem budu ho slavít
za to, že dobře pečoval
o rod mých vládců.

Kdo jen tě přivedl na svět,
mé dítě? Některá nymfa?

Když Pan se po horách toulal,
ulehla do jeho lůžka?

Nebo ji někde na pláni, v trávě,
navštívil Apollón?

Nebo snad Bakchos,
když ve skalním sídle
laskal své nymfy,

dostal tě darem od jedné z nich?

[Vojáci přivádějí Pastýře.]

KORINTJAN

Pojď sem a vzpomeň si: tys mi dal tenkrát,
už je to dávno, vychovat chlapce.

PASTÝŘ

Proč se tak ptáš?

KORINTJAN

To dítě tehdy — je on.

PASTÝŘ

Přestaň s tím! Mlčí! Anebo pojdi!

OIDDIPUS

Svačte mu ruce! Za zádal! A hned!
Dals mu to dítě — to jak se ptal?

PASTÝŘ

Ano. A radši jsem neměl přežít ten den!

/32/

OIDDIPUS

des vzal to dítě? Či bylo? Tvoje?
nebo cizí? Někoho z Théb?

PASTÝŘ

— teď je na mně tu hrůzu vyslovit.

OIDDIPUS

na mně, abych ji slyšel. Ale já musím.

PASTÝŘ

— bylo to pryč! Lativ syn —
váž žena, tam v domě, by řekla nejlíp,
ak se to stalo.

OIDDIPUS

jen chlapce — tys ho měl od ní?

PASTÝŘ

Ano.

OIDDIPUS

Ale proč?

PASTÝŘ

Měl jsem ho utrátit, pane.

OIDDIPUS

Proč jsi ho tedy dal tomu starci?

PASTÝŘ

Ze souzení. Bylo mi ho líto.

OIDDIPUS

— říkal! Už se to zdá být jasné!
světlo! Světlo! Ať vidím dnes naposledí
kdo se narodil, komu jsem neměl,

/33/

a já, kdo zabil, koho nesměl —
žiju s kým nemám.

CHŮR

Smrtelní lidé, všechna pokolení,
ted vidim, váš život,

ach, jaké je nic!

Kdo, kdo z vás měl ze štěstí
větší díl, než pouhé zdání —
a po něm pád?

Když mám ted před sebou,

ubohý Oidipe,

tvůj příklad, tvůj osud —

neřeknu o nikom:

ten člověk je šťastný.

Tys miřil daleko

a šťastně zasáhl cíl,

ve všem ti bohové přáli,

a jako hradba ses postavil

smrti a zkáze.

Proto jsme chtěli tvou vládu,

ze všech tě vynesi nejvýš,

proto jsi poroučel v Thébách.

Kde však je konec tvé bídy,

komu se život obrátil hůř,

komu dal pocítit krutější trýzeň?

Ach, slavný Oidipe,

jediný veliký přístav

přijímal otce i syna.

Jak jen tě mohla

snášet ta brázdá,

do které sil už tvůj otec?

Snášet tě, nešťastný,

do dnes, a mlčky?

Čas vidí všechno —

tebe si našel i bez tvé vůle

/34/

š volá tě na soud

zato, zes plodil

v nešťastném spojení

svou, která zrodila tebe.

Leťovo dítě!

Proč jenom, proč jsem tě

vůbec kdy spatřil?

Kvůli a naříkám, nad tebou pláčuji

je pravda: ty jsi nám kdysi

děvořil vydechnout,

ty jsi nám dal klidný spánek.

UHA

Už nehorší jste ale neviděli:

Tam uvnitř, lokaste, štvaná svou bolestí,

doběhla k ložnici, přirazí dveře,

začne si vlasy rvát oběma rukama

a laja chce přivolat, dávno už mrtvého.

UKASTE

(za scénou)

Ted chápnu, že do mne zasil svou smrt,

že řády matku zanechal synovi,

abych s ním plodila nešťastné potomky.

UHA

Co bylo dál, jak umřela, nevím.

Teď už jsme nemohli sledovat do konce.

(V pozadí se objeví Oidipus)

3 kritikem tam vpadl šílený Oidipus,

nemůžem od něho odtrhnout oči,

podíhá, chce podat meč,

hledá svou ženu, ne, ženu nei

OIDIPUS

Teď dvakrát materský křik:

/35/

já z něho vyšel — i moje děti.
(Oidipus odběhne)

SLUHA

Tak běsnil, a nejspíš ho vedl některý bůh
— z nás kolem to nikdo určitě nebyl —
vždyť on šel rovnou a najisto,
se strašným výkřikem přiskočil ke dveřím
a obě křídla vyvrátil z čepů.

(Oidipus se objeví v pozadí s mrtvou Lokaste)

Jen vpadl dovnitř — už jsme ji viděli,
visela na šňůře — oběšená.
Zase tak zařval — a uvolnil smyčku.
Když potom ležela, ubohá, na zemi,
on sám — ne, to byl strašlivý pohled! —
střhl jí ze šatů dvě zlaté spony,
zvedl je — a vrazil si do očí.

OIDIPUS

At třeba očima nespatřím nikdy
to, co jsem vytrpěl, to, co jsem spáchal.
At už se napříště jen ve tmě dívají
na ty, co neměly vidět nikdy,
ty ale, které toužily poznat,
nemohou spatřit.

(Oidipus odejde)

SLUHA

A jak tam ůpěl,
pořád si vbodával jehlice do očí,
kravavé bulvy mu stékaly po tváři,
a ne snad po kapkách — jako když lijí,
proudem črčela zčernalá krev.
A ještě večera přálo jim štěstí, těm dvěma
— dneska jen hanba, útrapy, nářek a smrt.

—
jak je vůbec jmen pro lidské soužení —
náhé z nich techybi.
ně, neocístí tenhle dům,
řádný proud a žádná řeka.
tam lvnitř, tam je tolik hrůz —
neseslaných, těch přivolaných,
teré si člověk zavínil sám —
ěch, které bolí vždy nejvíc.

(Přichází oslepený Oidipus)

OR

Ach, to je nestvůrně! Strašlivý pohled!
Nikdy jsem nezažil něco tak hrozného!
Nemám už sílu dívat se na tebe,
ně chceš vidět, chci poznat všechno.
A ty mě, Oidipe, děsis.

OIPUS

Kam jdu, to jdu, ach, kam?
Kam nese vítr můj hlas?
Kam mě to uvrhl osud?

OR

Oidipou tě, Oidipe, že sténáš dvojnásob,
soudit tě dvojnásob.

OIPUS

Dať stojíš při mně, i když jsem slepý?
Kolem je tma, a tys mi nezmlzel,
poznávám jasně tvůj hlas.

OR

Co jsi to strašného spáchal!
To už je poslední — vzít očím světlo!

OIPUS

Naco jsou mi oči, nač se mám dívat?

Co bych měl uvidět, abych to viděl rád?
O slovo, přítelé, mě může potěšit?

CHOR

Lituju, že jsem poznal, kdo jsi.

OIDIPUS

Smrt tomu člověku, at byl, kdo chtěl,
co mi tam na pastvě rozvázal nohy,
zdválí mě pout a vrátili mi život.
Kdybych tam umřel, mohl bych přihnést
takové hoře sobě i přátelům?

CHOR

To bych si přál i já. Ano, já také.
Než takhle slepy, je lepší nežít.

OIDIPUS

Neradť mi a už mě nepoučuj,
že co jsem udělal, nebylo správné.
Mít ještě oči, opravdu nevím,
jak bych se jednou, až přijdu dolů,
mezi ty mrtvé, podíval na otce,
anebo na svou nebohou matku.
Jak bych se díval rád do tváře dětem,
když přece víme, jak přišly na svět?
Ne, ne, to není pro moje oči,
ani to město, hrady a oltáře,
svatyně bohů — ne, o to všechno
jsem se já, nešťastný, připravil sám —
já, kdo si v Thebách žil nejlíp!
Vzdýt na můj příkaz měl z města být vyhnán
ten bezbožný člověk, jen co nám na něho
ukáže bůh. A jak se mám — když jsem teď
na sobě odhallil takovou hanbu —
jak se mám podívat do očí lidem?
Nechci a nesním. A kdybych uměl

/38/

službu postavít hráz, vůbec bych neváhal
a zezdíli před světem celé to ubohé tělo —
ty slepy a neslyšet nic. Je sladké,
když ke smyslům nemůže proniknout zlo.
Když, který smrtelník dovedl unést
takovou bídu? Jenom já, jediný já!

(Vjde Kreon.)

OR

Přichází Kreon.

Ten už si poradí a bude jednat.

On je teď, po tobě,
jediná stráž naší země.

CREON

Já se ti nejdou posmívat, Oidipe,
a nechci vyčítat minulé křivdy.
Ale vy ostatní — když vám není hanba,
před lidským rodem živých i mrtvých
zůstat neskrýté takovou ohavnost,
tyďte se Slunce, které vás živí,
Země, která to nemůže unést,
světla z nebe a svatého deště.
Tak rychle, pryč s ním, vedte ho do domu!
Zdyt jenom nejbližším se sluší
být svědkem neštěstí ve vlastní rodině.

TIPIUS

Vyžen mě odtud, jen rychle pryč!
Tam, kde mě nikdo nebude znát.

CREON

Kdybych to udělal,
sejsem jen od boha pokyn.

TIPIUS

Je to jeho výrok. Byl přece jasný.

/39/

Otcovrah — to jsem já — zaslouží smrt.
KREON

Ano, tak. Ale v naší nouzi
je lépe zeptat se, mít jistotu.

OIDIPPUS

Nech mě jít do hor, tam na můj Kithairon,
vždyť mi ho rodiče určili za hrob.
Stejně vám — nezařadu na nemoc,
a žádnu přirozenou smrt.
Proč bych jí unikl už tehdy v horách,
než abych podstoupil jiné a horší zlo?

O mé dva syny se nemusíš, Kreonte, starat,
jsou přece muži a všude, kam přijdou

jin nebude těžké najít si obživu.
Ale mám také dvě nešťastné dcery.
Jen o ty dívky mi pečuj.

Ach, ty ses nade mnou, Kreonte, slihovali
za to tě ochraňuj bhí! A líp nežli mne,
scházejí lidé, přijdete s pláčem.

A co až se budete chtít jednou vdát?
Kdo najde odvahu, kdo si vás vezme
s tou hanbou, která teď padá na celý rod?
Nikdo, mé děti. Já vím, že nikdo.

Nevdané, vyprahlé, musíte zemřít.
Nedopust, Kreonte, aby šly žebrot,
bez muže aby bloudily světem,
uchraň je před tím, co zakoušim já.

Nemají nikoho — už jenom tebe.
Vím, že jsi šlechetný — tohle mi slib.
Podej mi ruku.

CHÓR

Občané v mých roduých Thébách, tohle je ten
Oidipus

/40/

... ze všech nejmocnější, rozluštil nám záhadu,
zády z nás mu jeho štěstí mohl jenom zadržet —
konec byl ale zahánán do vln zlého osudu.
Oto kdo má jednou umřít, at se divá k tomu dni,
eť přijde naposledy. Dokud někdo nepřekročí
ez živoča bez útrap, neříkej, že poznal štěstí.
... se rozestupuj, vojáci vráhnou na provazech
poutaného Oidipa)

IPUS

Oh, moji synové, nejdřív jste drželi
vlády Kreonta — aby má hanba
emohla špinit dál Thébý —
teď se k moci derete sami.
Ale vám dražší než vlastní otec,
dřž oba válčíte dnes mezi sebou,
edy at bohové nehasí váš svár —
já at rozhodnu o jeho výsledku.

Který z vás — kdo se mne dovedl zastat?
do z vás mi řekl: jen zůstaň, jsi otec?
Ne, vám se hodí, že mě teď ženou!
dřž jsem já, zoutalý, v ten první den,
am žádal smrt, smrt ukamenováním,
prokázal mi snad někdo tu službu?

Zítek, kdy ochabla nehorší trýzeň,
teď, kdy chápu, že moje zůřivost
eznála míru, že zašla dál než moje
jéprve dneska vyřtvou mě z Théb.
e, moji synové nemají slůvko —
e, moji synové nemají slůvko —
eže mne psanec, je ze mne žebřák.
am moje dcery, dvě slabé dívky,
e, mne pečují, to jsou mé děti.

*Antigone odvádí Oidipa a po změně scény ho
nepřivádí)*

/41/

ANTIGONE

Pojď, otče, vím, že jdeš tmou,
ale jen pojď, zase tě povedu,
já to už umím — vždyť spolu chodíme dlouho
Neznám to tady, ale tam dole,
to budou Athény.

CHOR

Tady jsi, cizínče,
na břím Kolonu,
v tom krásném kraji
nejlepšíh koní,
kde v temném přechtanu
řád hnízí slavík
a tše nařká v zelených údolích,
v posvátném háji,
kam slunce nemůže, kam smí jen bůh,
kde žádná vichřice
neorve plody,
kam, vínem opilý,
chodivá Bakchos
v průvodu mateřských nymf.

ANTIGONE

Když tolik vychvalují zdejší kraj,
měli by dokázat, že pověst nelže.

OIDIPUS

Jsem vyhnaný z vlasti, žalostný stín člověka
který se dřív jmenoval Oidipus.

CHOR

Jděte pryč, dál z naší země!

OIDIPUS

Prosím vás, siltujte se!

/42/

CHOR

Neboť i va vlna padne i na nás.

ANTIGONE

Vyruene vás, cizinci, prosím,
když on vám nahání hrůzu,
aspoň se usnňte nade mnou
a nad mou přimlívou —
já to mu přebobý otec.

Já přece mám oči,
a do vašich očí se dívám,
a prosím úpěnlivě,
jako bych patřila vám, jak vaše dcera:
můj je s tím nešťastným soucítí!
Prosím tě při všem, co je ti drahé,
ať jsou to děti, bůh, žena, nebo tvůj dům.

OIDIPUS

Vždyť já, já opravdu netušil nic,
a došel tam, kam jsem došel.
K vám ale ve zbožné čistotě přicházím.
Vasemu městu nesu jen prospěch.

CHOR

Tvoje jméno, Oidipe, zná celá země.
Janco se to tobě doví náš vladař,
jestli hned přispěchá, i kdyby spal.

ANTIGONE

Vidím, Ze někdo sem jde, a je to žena.
Thebalský širák jí zakrývá tvář.
Mevím, že by to byla —? Anebo ne?
To může být — ovšem! — jen ona.
Je to má sestra, má drahá Ismene!
(Vezde Ismene.)

/43/

ISMENE

Ach, moji milí, bylo tak těžké vás najít,
a teď — teď vás jen steží pro slzy vidím.

OIDIPUS

A proč jsi přišla?

ISMENE

Mám starost o tebe, otče.

OIDIPUS

Stýskalo se ti?

ISMENE

Ano — mám také zprávy.

Jde se mnou sluha — ten zůstal věrný.

OIDIPUS

Jedna se, chudák, potlouká se mnou,
a ty zas mi tajně donášíš,
co o mně v Thébách říkají věštby.

Kde jsou tví bratři? Víš něco o nich?

ISMENE

Některý bůh a jejich vzpurnost
dohnala oba ty nešťastné ke sporu:
každý chce uchvátit vládařskou moc.

Svévolně jednal ten mladší,
když svrhl bratra, zmocnil se vlády

a vyhnal Polyneika z Théb.

Ten ovšem — říká se — utekl do Argu,
tam se pak oženil — má nově příbuzné,
shromáždil vojsko bojovných přátel

a s ním chce táhnout proti své vlasti.

Proto když v Thébách slyšeli věštbu,

že jenom z tebe obnoví bývalou moc,
žádají, aby ses vrátili — živý či mrtvý.

/44/

Je třeba vstoupit však nesmíš, prý stačí,
když budeš nablízku, u hranic země.

OIDIPUS

Až teď, kdy nejsem nic, je ze mne pravý muž.

ISMENE

Chceš mít na dosah aspoň tvůj hrob —
budeš ho po smrti na jejích straně.

OIDIPUS

Nejsemom já, i tento nešťastný člověk —
stavěje se jako severní břež,
když ho za zimních bouřek
přidají víny a vítr.

Odevsad na něho naráží

směšlivý příboj zkázy.

Žena se od slunce západu,

žane se k východu, z polední strany,

žane se od temných řípajských hor.

*Vyjde Kreon s vojáků. Vojáci se chopí Ismeny a
odnesou ji.*

REON

Nejdu, kdy se zlými úmysly,

sem starý a vim, že jsem přišel

do města, které má v Řecku největší moc.

Ismen vyslan přemluvit tohoto starce,

aby se vrátil do naší země.

Ismen nikolím nedal jediný člověk,

místní mě posílá, občané Théb.

Slyšels mě, Oidipe, vrať se zas domů!

Volá tě všeocen lid, volá tě právem,

a nevíte já — nejsem tak ničerný,

abych se nemápl pro tvoje neštěstí.

Co jsi? Jen mlák — cizinec všude!

/45/

Skončte tu hanbu, řekni, že ano,
vrať se k nám do města, do svého domu!

DIDIPUS

Teď mě tu tebe poctivou tvář.
Kdy ty jsi nepřišel odvést mě domů,
že blízko hranic chtěl bys mě mít,
aby tvá země unikla zkáze.

ANTIGONE

Jen komu víc ublíží,
že jsi řekl —?

DIDIPUS

Se jen raduji,
že máš mě přemlouváš
a mě dceru.

ANTIGONE

Raduju jsem právě dal odvést
ať hádky jde hned za ní.

DIDIPUS

Co máš vzal dceru?

ANTIGONE

(Vzala ji.)

At už je pryč!
Ať násilím, kdyby se zdráhala.

DIDIPUS

Kdy vládně?

Ty nemáš právo, jsi cizinec!

DIDIPUS

Občané!

MEUVČI

Říkám ti, abys ji pustil!

KREON

Kdo se mne dotkne, vyvolá válku!

CHOR

Pojďte sem! Pomoc!

Vy všichni z Kolonu, pojďte!

Chťejí nám vyplnit město,
rozvrátit státi!

Pojďte sem! Ke mně! A rychle!

ANTIGONE

Přátelé! Táhnou mě pryč!

DIDIPUS

Dítě, kde jsi?!

ANTIGONE

Vlečou mě násilím!

DIDIPUS

Dceruško, chyt se mne!

ANTIGONE

Nemohu!

KREON

Bude to?!

(Vojáci odvedou Antigone.)

DIDIPUS

Co ještě vytrpím!

KREON

Však jednou poznáš, já to vím,
žeš pokaždé uskočil sobě,
když ses dal umášet vzdorem
a neslyšel rady svých přátel.

OIDIPUS

Odporný zbabělče! Slepému vyřeš teď
jediné oko, kterým se dívám.
Neujdeš daleko! Bůh slunce, Hélios,
ten vidí všechno — a já se modlím,
aby ti ve stáří, i tvému rodu,
dal poznat takový život, jaký mám já!

KREON

Nebudu přemáhat hněv!
Ty půjdeš taky! A třeba slouh!
I když jsem sám a zesláblý věkem.

CHÓR

Pojďte sem všichni! Vladaři, rychle!
Pojďte, ti lidé neznají míru!

(Vejde Theseus)

THESEUS

Divky tu zůstanou! Únosce zadržte!
Já abych ustoupil násilí?
Náš host by se vysmál mé vládě.
Kreonte, nejednáš důstojně,
své předky urážíš, svou vlast, i mne.
Tady jsi v zemi, kde platí zákon,
a tys k nám vrhl, právo jsi pošlapal,
bereš si násilím, co se ti zachce.
Já kdybych vstoupil na vaši půdu
— měl dobrý důvod, měl na to právo —
bez vůle vladaře, ať je to kdo je,
nenajdu odvahu někoho umést.

/48/

Ty svou vlast hanobíš. Čím si to zasloužíš?

Léty jsi nezmoudřel, ale jen zestárl.
Ty dívky ať rychle přivedou zpátky —
nebo tu zůstaneš — proti své vůli!

KREON

Mohl jsem tušit, že v Athénách najde
dítelek otcovrah, nečistý člověk,
muž, který páchal bezbožné smlistvo
— jak vyšlo najevo — s matkou?!

OIDIPUS

Věděl jsem tehdy, čeho se dopouštím?

KREON

Ve městě proslulém moudrostí soudců
mohou mít domov psanci a tuláci?

OIDIPUS

Ličtoáš vladaři a jeho městu,
že mají v Athénách nejlepší zákon.

KREON

Jsem sám a bezmocný, i když mám pravdu.

THESEUS

Já s tebou cítím, nešťastný Oidipe,
a jdu se zeptat, jakou máš prosbu
s čím se obracíš — ty i tvá dcera —
na mne a na naši obec. Pověz to.

OIDIPUS

Dávám ti darem své tělo,
pláné a na pohled bez ceny.
Hobě však jednou prospěje víc,
než kdyby bylo krásné jen zvnějšku.
Můj milý Thesee, Aigeův synu,

/49/

jen bozi nestárnou, neznají smrt,
ostatní smete všemocný čas.
Uvádá tělo, chřadne i země,
umírá věrnost, a bují zrada.
I mezi přáteli i mezi městy
nevane stejný a trvalý duch.
Dnes žijí Théby v pohodě s tebou —
bez konce plynou však léta
a rodí bezpočet nocí a dní.
Když si pak zamane jediný z nich —
svorný stisk rukou rozetne meč.
A tehdy bude mé vychladlé tělo
pod zemí pít jejich krev ještě teplou.
Nebudeš litovat, žes přijal Oidípa,
tvé zemi prospěju — nebo mě klame sám bůh.

THESEUS

Vím, že tě nikdy nevydám násilí.
Sám jsem byl — jako ty — vychován v cizině
a poznal chvíle, kdy mi šlo o život.
Už proto se neumím odvrátit
od toho, kdo se ocitl v nouzi
na cizí půdě a sám. Jsem také člověk
a nevím, komu z nás zřítek naměří víc.

KREON

Tady se nemohu vzeprít tvým slovům,
až budu v Thébách, já už si poradím.
(Antigone a Ismene se vracejí.)

THESEUS

Jenom si vyhrožuj — ale teď zmizí
(Kreon odejde.)

ANTIGONE

Kdyby ti, otče, dopřáli bozi
zabídnout toho, kdo ti nás vrátil

/50/

OIDIPUS

Tys mi je zachránil, Thesee, jenom ty.
Nikde jsem nenašel, nikde než u vás,
zbožnost a lásku k lidem i k pravdě.

THESEUS

Máme se v životě proslavit
spíš skutky než slovy.
Právě jsem kvůli vám přerušil obět,
když nějaký mladík — prý z tvého rodu —
chce s tebou promluvit,
třeba jen krátce, jak říkal.

OIDIPUS

To byl můj ničemný syn.

THESEUS

Pamatuj, že prosil u oltáře,
nesmíš ho odmltnout, dbej vůle bohů.

ANTIGONE

Vslechni bratra — neboj se slov.
Slova ti prozradí, jaké má úmysly.
Kdyby se dopustil nehoršičích činů,
jsi jeho otec, neměl bys oplácet.
Nemysli na ty své nynější strasti,
a vzpomeň, cos kvůli rodičům vtrpěl sám.

OIDIPUS

Jenž jedno prosím — nedopusť, příteli,
aby mě odvěkli — jestli sem přijde.
(Theseus odejde.)

OR

omni suad nestaci
no dii života,

/51/

kdo chce žít nad pravou míru,
ten je v mých očích jen hlupák.
Dlouhé dny vlečou nás
blíž a blíž k zármutku,
kdo žije delší čas
nežli se sluší,
toho už nepotká radost.

Nenarodit se
bylo by krásné
a ze všeho nejlepší.
A kdo už je na světě,
smí mluvit o štěstí,
jen když se vrátí dost rychle
tam, odkud přišel.
Vždyť mládí pomine,
jalová ztřeštnost,
a strastem, když dolehnou,
neujde nikdo —
závist a svár, vraždy a boj —
na konci jenom bezmocné stáří,
ústrky, posměch, být sám —
a všechno zlé
mít pod jednou střechem.

ANTIGONE

Jde, otče, sám, nikdo s ním není,
slzy mu na tváře padají proudem.
(Vejde Polynikes)

POLYNEIKES

Ano, jsem ze všech nejhorší,
kdo se měl o tebe postarat — já!
Co mohu? Odčinit leda svou vinnu,
dohnat ji ještě dál už ani nejde.
Vy aspoň, sestry, zkuste vy obměkčit
otcovu neviláně a kruté mlčení.

/52/

ANTIGONE

Mluv sám, ty nešťastný. Co tady hledáš?

POLYNEIKES

Před tebou, otče, stojí teď psanec.
Vyhnal mě bratr, třeba je mladší.
A ne, že přesvědčili lepšími důvody,
zvržili odvahou, hrdinstvím v boji —
ale že dovedl občany umluvit.
Já šel pak do Argu, sebral jsem vojsko,
rozdělili nejlepší do sedmi proudů
a jdeme — všech sedm jde proti Thébám.
Všech sedm vůdců už obléhá město.
Věřtelce porazím, anebo padnu.
Odpusť mi, zanech už strašného hněvu.
Jestli je pravda, co říkají věštbý,
zvržíš ten, s kým budeš ty.
Když ty mi pomůžeš, snadno ho rozdrtím.
Spolu se vrátíme, zas budeš doma,
já pod tvou střechou — a jeho výzenu!
Nemluvím do větru — jenom stůj při mně.
Bez tebe ztratím i život.

IDIPUS

Kdyby ho neposlal ke mně sám Theseus,
už nikdy by nesměl slyšet můj hlas.
Než v Thébách uchvátil vládu tvůj bratr,
dokud jsi, ničemo, vládl ty sám,
dals otce vyhnat, prohlásit psancem,
jen kvátli tobě chodím teď v hadrech,
které ti do očí vehnaly slzy —
dnes, kdy jsi na tom tak jako já.
A jestli tvé vojsko napadne Thébý,
nezníš město — ty ale padneš,
zahyneš v krvi, a s tebou tvůj bratr.
Bude tě, ničemo, provázet kletba,
u mne jsi vyvrhel, volám ji na tebe!

/53/

POLYNEIKES

Spojence nemohu obrátit zpátky,
a nesním prozradit, co je teď čeká.
Mlčky se utkám — já a můj osud.

ANTIGONE

Rychle se navrať i s vojskem do Argu
a není zároveň sebe i Thébů!

POLYNEIKES

Utíkat nebudu — taková hanba!
On se mi vysměje — a já jsem starší.

ANTIGONE

Jen až se doslechnou, co otec předvidá,
kdo by se odvážil jít s tebou do boje?

POLYNEIKES

Je třeba povzbudit, anebo mlčet.
Jen špatný veitel šíří zlé zprávy.

ANTIGONE

Tak pevně ses, bratře, už rozhodl?

POLYNEIKES

Ano, a nezdržuji! Musím svou cestou,
i když je nešťastná, i když je zlá.

ANTIGONE

Ne, poslechni mě!

POLYNEIKES

Nenuť mě k tomu, co nesmí!

ANTIGONE

Kdybych tě ztratila, i mě to zahubí!
(*Polyneikes odejde. V dálce zahrní.*)

/54/

CHÓR

Slitovný bože,
země se otvírá — matka,
čeká tvůj tajemný dar.

(*Vchází Theseus.*)

THESEUS

Přijal jsem slepého muže,
přijal jsem tihu strašlivých vin.
Nechť mě, bože, odměnit trestem
za všechno dobré, co od nás vzal.

CHÓR

Věčný hlas bohů nemluví marně —
na lidské záměry dohlíží čas,
jeden z nich povznese, a jiný srazí.

(*Zahrnutí.*)

Zahrnilo nebe, ó Die!

ODDIPUS

Děti, můj život se brzy už naplní.

THESEUS

Když takovou bouří mluví hlas nebe,
na zemi můžeme nadí se všeho.

ODDIPUS

Sám tě teď dovedu tam, kde mám zemřít.
Nesmiš však prozradit nikdy a nikomu,
kde je můj úkryt a co je v okolí.
Ty z jeho blízkosti nabudeš síly
celého vojska, tisíce kopi a štítů.
Bezpečně uchráním tebe i Athény
před hrozbou dráčího plemene z Théb.
Ó, Světlo, tebe jsem dávno už neviděl,

/55/

a přece jsi někdy bývalo moje.
Dnes mého těla se dotýkáš naposled.

*(Zahrnutí. Oidipus, Theseus, Antigone a Ismene
odejdou do pozadí.)*

CHOR

Teď prosím tebe, vladati stínů,
než dojde cizinec až dolů na pláň,
kde mají věčný útulek mrtví,
tam k domovu nad řekou Styx,
ušetř ho chroptění,
méděj mu trpět.

Kdyby tě znovu tvé strasti
měly zas nepřáveť stihnout,
ať novou sílu ti vdechne
spravedlivý bůh.

Bohové v podsvětí
a trojhlavý pse,

co lháš u brány,
kudy my projdeme všichni,
tebe prý nemůže uprosit nikdo,
nezkrotný hlídači Hádu.

K tobě se modlíme, Smrti,
ty, dcero Země, dcero Tartaru,
bohyrně věčného spánku,
prosíme tebe:
odklič tu příšeru z cesty,
ať se jí neděsí náš host,
až půjde dolů,
ke břehu mrtvých.

(Vchází Posel.)

POSEL

Došel až na místo, kde srážnou cestu
podkládá méděný práh. Tam zůstal stát,

/56/

na kraji rokliny, odkud se rozbíhá
několik stezek do různých stran.

Pod skalou, mezi kamenným náhrobkem
a dutou hrůšní na chvíli usedl,
svlékl se ze šatů prosáklých špinou,
zavolal dcery, poručil, aby mu
odněkud z pramene přinesly vodu
k očistné koupeli a svatě úlitbě.
Dívky šly rychle vyplnit přání,
otce hned omýly, a pak mu objíčky,
jak žádá zbožný zvyk, bálostně roucho.

OIDIPPUS

Dnes, děti, ztrácté otce.
Starost vám ubude, a byla zlá.
Za všechno trápení se umřm odvděčit
jen jedním slovem: nikdo vás, děti,
nemohl mlouvat tolik, co já.

HLAS

Oidipe, ano, ty! Je na čase, proč nejdeš?
Dlouho jsi otálel — čekáme na tebe.

OIDIPPUS

(v pozadí.)

Nejdražší příteli, buď tady šťastný,
ty i tvá země a všichni tví věrní.
Ve štěstí vzpomente někdy i mrtvého.
Vy mě teď opusťte, děti, jen vladat
smí zůstat svědkem toho, co nastane.

POSEL

My jsme jen viděli, že vladat Theseus
ukryl tvář do dlaní, chránil si oči,
jako by uviděl něco tak hrozného,
že by to pohled nemohl snést.
Pak ale poklekl a vyzýval zároveň

/57/

bohy tam pod zemí i bohy Olympu.

(Antigone a Ismene pokročí kupředu.)

Oidipus nevzdychal, necítil bolest,
očekával jinak než smrtelní lidé,
záznak ho povolal z tohoto světa.

ANTIGONE

Jeho smrt smíme jen závidět,
mrtvého nevtáhlo, nezašel v boji,
země ho přijala tam dole ho přijaly,
až je nám ho odvanul tajemný osud.
Nám ale na víčka usekla děsivá noc.

ISMENE

Co budu žít, již nebude život.

ANTIGONE

Všechno, co od boha přichází,
musíme důstojně nést.

ISMENE

Něstátná sestro, co nás dvě čeká,
teď když nás otec opustil obě?

ANTIGONE

Doved mě za ním
a zab mě tam na místě!

CHŮR

Sestry, ach, milé sestry,
když dospěl štastně až na konec,
přestaňte narlíkat.

Kdo žije v bezpečí?
Trápení dostihne každého z nás.

DRUHÁ ČÁST

ETEOKLES

Vy, třeštití občané, ten kdo byl povolán
a stojí na přídi našeho korábu,
tomu už na víčka neseďá spánek,
a musí říkat, co žádá chvíle.

Feď ale všichni — každý z vás musí,
i ti, kdo pro boj teprve rostou,
a také starci, když unesou zbraň,
bránit své město, oltáře bohů,
bránit své děti, svou rodnou zem,
živí nás všechny — nejdražší matkal

ZENY

Vidím, že zvěď ti přináší zprávy,
spěchá sem, běží k nám bez dechu.

(Přibíhá Zvěď)

ZVĚD

Když jsem je opouštěl, tahali los,
kdo útok povede na kterou bránu.
Atgejské vojsko se blíží, už táhne,
žene se, pádí v oblacích prachu,
děsí bílých kapek z koňských nozder
svou pěnou pokrýl celou pláň.

(Zvěď odběhne)

ETEOKLES

Šest mužů vyberu — já budu sedmý.

U sedmi bran budem stát proti vrahům.
Těď tedy všichni nahoru k hradbám,
obsadte ihned pevnostní věže,
vydržte u stílen, muž vedle muže,
bráňte se statečně — tváří k nepříteli.
(Bojovníci odejdou)

ŽENY

Naiřkám, úzkost je ve mně a křičí,
v poli se řadí vojáci Argu,
z táhora tryskem vytrhli jezdci —
němým a výmluvným svědkem je prach,
stoupá až k nebi — slyšíte, slyšíš? —
z pláně sem kopyta duní, řinčí zbraň,
jako když vodopád rozráží skálu.
Ach, bože války, tvé jméno je Ares,
vždycky jsi přebýval tady v mé zemi.
Shlédni k nám, bože v přílbici zlaté,
dávno jsi daroval svou lásku Thébám.
Vy, třeštití bohové, pohlédte na nás,
jme ženy — prosíme, odvrátte otroctví,
přijďte nám na pomoc!
Ach, jaký strach jde z bitvy a zbraní,
udílila zahyzlá do koňských tlam
chřestí a skrřipou — jak drkotá vražda.
Co ještě utrpí ztrápená zem?
Všemocni bohové, zažeňte argejské,
vždyť nám zní cize i jejich řeči

ETEOKLES

Nemohu vystát tu ženskou havět —
to nás má zachránit, tohle je pomoc?!
Klekáte před bohy, kvílení, nářek —
koho by povzbudil protivný křik?!
Ve vás má nepřítel dobrého spojení,
vy Théby ničíte samy a zevnitř.
Kdo z vás však odmítne poslechnout rozkaz
— muž nebo žena — ať je to, kdo chce,
toho dám ihned odsoudit k smrti —
a v rukou lidu je kamenů dost.
Slyšíš mě, rozumíš — nebo jsi hluchá?

ŽENY

Oidipův synu, mě obešla hrůza,

/62/

už slyším rachot válečných vozů,
už slyším skřípát nápravy kol,
koně se vzplínají, slyším je supět.
Vy mocní na nebi, bojím se otroctví!

ETEOKLES

Tím strachem zotročíš sebe i město!

ŽENY

Ó Die,
na vojsko z Argu zamíř svůj blesk!

ETEOKLES

Ó Die,
ty ženy — cos nám to stvořili!

ŽENY

Když padne město, zač stojíte vy?!

ETEOKLES

Uděláš pro mne, o co tě žádám?

ŽENY

Já tě chci poslechnout,
hrůza však nedává
klid mému srdci,
neziš starost,
pořád mu vemlouvá strach
před vojsky nepřítel okolo města.
Jak bázlivý holub se chvěje mé srdce,
když se mu k hnízdu, kde mláďata hlidá,
připlazí had.

Bohové, vy, kteří chráníte město,
na všechny tam kolem hradeb
vypusťte zbabělosti, sešlete zmatek,
ať z rukou nepřítel vyrazí zbraň!

/63/

Slávu a vítězství dejte těm našim!
Zachraňte město, zůstaňte s námi,
mý ženy k vám úpíme,
zůstaňte pevní, zde ve svých sídlech!

Jak za hřívu koně
vlečou je za vlasy,
po zemi smýkají
dívký i stařeny
v zedraných šatech.
Ta živá kořist
marně se vzpíná
smilnému násilí,
táhnou ji z města,
Theby už pushnou —
vidím jak přichází
nejhorší osud.

Jak z hroznů orvaných
dřív nežli dozrály
budou z nich lisovat
panenskou šťávu.

Pláču a přísahám:
než skončit takhle —
raději smrt.

Když město padne,
zakusí bezpočet strastí.
Ten vleče kořist,
jiný zas vraždí,
třetí chce vypálit dům —
a celé Theby zčernaly v dýmu.
Strašný bůh násilí,
zběsilý Ares,
nešetří nikoho,
nic není svaté.

/64/

Ulice města roztrásla vřava,
muž vrhá kopí a zabíjí muže,
kojenci, když je rvou
od prsu matkám,
kravavě vřeští.

Zmatek a plenění!
Jeden se prohýbá
pod tím, co naloupil
a křičí na toho,
co vyšel s prázdnou:
pojď sem a pomoz! —
jen dělit se nechce.
A porvou se o lup.
Jak tohle skončí, můj bože!

Když spadne se stromu nezralý plod,
smutně se za ním hospodář dívá —
a co já, nebohá,
když nám teď nepřítel
pustoší úrodnou zemi!
Dar naší hojnosti
odtéká běsnícím proudem,
zajaté dívky se děsí
lůžka, v němž vítězný muž
je probodne bolestí,
a ještě zajásá
nad jejich křikem.
Tak panny doufají
už jenom v mřákoty,
ať přijde jediný pomocník — smrt.
(Bojovníci ucházejí — přibíhá Zvěd)

ZVĚD

Před sedmou branou, připraven udeřit,
pobízí sedmý proud třočných vojsk
nejvyšší velitel — tvůj vlastní bratr.
Zaklíná bohy, chce přivolat osud,

/65/

hrozí, že sotva přežije hradyb, dá se prý prohlásit vladařem Théb, potom se utká v souboji s tebou a buď tě zabije, buď padne sám, nebo tě s hanbou vyžene ze země, aby se pomstil za to, žeš tenkrát jemu vzal nášlím vládu i vlast. Chvášlavě kričí, vyzývá bohý, prosí je: dotírá: vyslyšte mě! Má nově ukutý okrouhlý štít, na něm dvě ve zlatě tepané postavy: statného muže s válečnou výzbrojí provází bdělá a rozvázná žena — bohyně Díké — jak říká nápis: „Tohoto muže přivedu nazpět, slavně mu navrátím domov i Thébý.“

ETEOKLES

Bohý zasažený, bohý zavržený
Oidipův rode — můj rode — šířší
Pro tebe na světě není dost slz.
A tak se naplní otcova kletba!
Můj bratr seje a sklízí jen sváry —
brzy se uvidí, zda něco zmůže
chvášlavý nápis na zpuhném štítě,
nebo zda návrat pod rodnou střechu
vidí jen ve své zbloudilé hlavě:
Vnuť mi boj, a já ho podstoupím.
Bratr se bude potýkat s bratrem.

ŽENY

Drahý Eteokle, Oidipův synu,
nedopusť, aby i tebe se zmocnila
zuřivá zášť, kterou vyčítáš jemu.
Zabit se navzdájem — smrt z rukou bratrových!
nikdy by neoschla krev této vraždy.

Nespěchej k smrti! Když vyjdeš z boje živ —
nikdo ti neřekne, že jsi byl zbabělec.

ETEOKLES

Bohům jsme oba dva lhostejní,
vím, že je potěší leda když zajdem.
Proč bych se tedy vyhýbal smrti?

ŽENY

Časem i k tobě obrátí osud
vildnější tvář. Dnes ještě bouří a běsmí.

ETEOKLES

A kdo ho rozzuřil? Otcovy kletby!
Strašlivou pravdu mi ve snu zjevila noc
přířkla mi po otci krvavý podíl.

ŽENY

Nemáš rád ženy — přesto nás poslechni!

ETEOKLES

Já už se rozhodl — slovy mě nezvikláš!

ŽENY

I ten, kdo ustoupí, má přízeň bohů!
Ty že bys prohlil bratrovu krev?

ETEOKLES

Vždyť svému osudu neujde nikdo.
(*Eteokles a bojovníci odejdou*)

ŽENY

Neštěstí na nás bez konce žene
přival svých vln. Než jedna opadne,
vzedme se trojnásob vyšší
k novému náporu na thébskou příď.
Hradyb nás chrání před mořem zkázy.

Ztroskotá v bouři město i vladař?
Nuzák snad ujde záhubně vině,
kdo se však bez míry staral a sháněl,
vidí teď v úspěchu zbytečnou přítěž —
spolu s ním bude s paluby smeten.

Všech sedm hrdinů vyčkává útok.
Řady se pohuly, blíží se k městu,
kovové štíty — slyšíš to? — chřestí.
Slyším i třeskot nesčetných kopií
Ja slyším drkot a hrčení vozů,
u hradeb skřípou a rachotí kola.
Ve vzduchu sviští zuřivé střely.
O hřeben hradeb křesá děšť kamení.

(Bojovníci se dracejí)

MUŽI

Polynelkes je vede
i proti vlastnímu městu.
Jak orel se na kořisti spouští,
vzkřikl, rozepjal křídla bílá jak sníh,
a vrhl se na nás, provázen houfy
přílbic a zbraní.
Bohům je odporná chvástavá pýcha,
a když ji viděli valit se proudem,
úderem blesku srazili s hradeb
muže, který se chvástal, že vykičí
vítězství Argu.
Hřmotně dopadl na zem
i ten, co pochodní mával
a říčel: zapálím Thébvy!

Teď bych měl důvod jásat i plakat.
Vítězství připadlo Thébám — jsme šťastni!
Ale náš vladař i jeho předchůdce
— střetli se spolu v čele svých vojsk —
chtěli si rozdělit ostřím svých zbraní

/68/

dědicví po otci, statky mé země.
A teď jim oběma stačí jen malý
díl naší půdy — tolik, co pokryje hrob.
Zemi už nehrozí zánik — pije teď
vzájemně prolitou krev obou bratrů.

ANTIGONE

(ujíde)

Zlé musel vytrpět — oplácel zlem.

ŽENY

Až teď jsou oba dva jedná krev.

ANTIGONE

Šlení bratři!
Bez citu k nejbližším,
k pohromám lhostejnů,
zbraní jste zničili
sídlu svých otců.
Nešťastní bratři!

ISMENE

Kde je teď pohřbíme?

CHÓR

Slunce, vycházíš znovu
nad městem sečmi bran
a horíš dnes vítěznou září.
Třpytíš se v Dirčiných proudcích
a s tebou vstupuje
zlatý čas do Théb.
Prochají bílé argejské střípy
a ty je paprsky bodáš
jako se pobízí kůň
ostřejší uzdou.

(Chór odejde do pozadí)

/69/

ANTIGONE

Nemá to koncel slyšelas Kreontův rozkaz?
Viš, co dal veřejně rozhlásit v Thébách?

ISMENE

Snad jen, že argejší odtáhli tuto noc,
a jinak nevím, z čeho se těšit,
anebo nad čím si zoufat.

ANTIGONE

Jen Eteokles má být pochován,
jemu prý zákon dal právo,
on dojde úcty dole u mrtvých,
zato však nešťastný Polynékes
nesmí být pohřben, zasypán hlinou,
tělo má zůstat napospas dravcům.
Tohle dal vyhlásit šlechtelný Kreont!
Nemluví do větru — kdo by se vzepřel,
toho dá veřejně kameňm ubít.

ISMENE

Sestro, je pravda, co říkáš?

ANTIGONE

Chceš spolu se mnou mrtvého pohřbit?

ISMENE

Jste jenom ženy — jít proti vladaři?
Zakázal vyslovit i jeho jméno!

ANTIGONE

Vždyť nemá právo brát mi co je mé.

ISMENE

Sestičko, jsme už jen samy dvě,
to máme zahynout, a ještě tak hrozně?

/70/

Jste ženy — jak budem vzdorovat mužům?

Vládnou nám silnější — musíme poslechnout
i v horších zkouškách nežli dnes.

Mohu jen prosit mrtvé pod zemí,
aby mě jednou vzali na milost,
když ustupuju nášli a moci.
Kdo ztrácí míru, přišel o rozum.

ANTIGONE

Zůstaň si rozumná — já bratra pochovám.
Čeho se dopouštím? Jsem jenom zbožná.
Vám se tu znelibím, mrtví mě přijmou —
na zemi krátký čas, tam dole navěky.
Když ale myslíš, pohrdej zákony,
které jsou posvátné i v očích bohů.

ISMENE

Také je uctívám, nemám jen sílu
sama se protivit celému městu.

ANTIGONE

To mrtvé tělo přikryju hlinou.

ISMENE

Vždyť je to bláznovství — bojím se o tebe.

ANTIGONE

O mně se nestarej — zachraň se sama!

ISMENE

Neprozeď aspoň, co jsi mi svěřila!
Můžeš se spolehnout — já budu mlčet.

ANTIGONE

Naopak, vykřič to! Jen se mi zprotvíš,
jestli to nepůjdeš rozhlásit všude.

/71/

ISMENE

Proč se hnát za něčím, co není možné?

ANTIGONE

Mluv ještě chvíli, budeš jen odporná,

imne i mrtvému, a pravem.

Nechť mi můj nerozum — co je tak hrozného,

abych já nemohla zemřít, a slavně?

CHOR

Do tmeň zas vešel vítězný Zeus,

vrátil se do svého města!

Když boje skončily,

vzdejme se tanci na celou noc!

Dnes ať nás vede bůh Bakchos,

země ať duní pod jeho krokem!

Nás nový vladař od této noci!

(Vejde Kreon.)

KREON

Občané, prošli jsme strašlivou bouří,

bohové z ní však vyvedli Thébý,

náše loď pluje zas bezpečně, zpřítma.

Všechnu moc беру teď na sebe já.

Dať jsem vás povolat — a právě vás —

byli jste věrni Latově vládě,

ať každý nás Oidipus řídil, i jemu.

A jeho synům jste sloužili také.

Vím, že je nesnadné proniknout člověka,

znát jeho myšlení, zásady — duši,

dívat než sám ukázal, jak povede stát.

Tolik však říkám: mizerný vládce —

ten, kdo se neřídí poutivou radou,

anebo ze strachu mlčí a kývá.

Také se nikdy nebudu přátelit

s člověkem, který poškodil stát.

Proto vás budu vždy varovat před vším,
co není k prospěchu společné věci.

Všichni jsme, občané, na této lodi —

proto ji musím vést bezpečně k cíli.

Jen tak si získáme důvěru spojenců.

Podle těch zásad zvelebím Thébý,

podle nich rozhodnu o mrtvých bratřích.

Eteokles,

hrdinsky padl, když bránil město —

nechť tedy pohřben je se všemi počtami.

Přanec Polynelkes,

který chtěl v čele cizího vojska

prolévat krev svých bývalých přátel,

z vás tady ze všech udělat otroky —

ať leží bez pohřbu, bez nářku, bez pláče,

ať jeho tělo, už napohled ohavné,

sežerou ptáci a psi.

Ne, u mne ničema nedojde úcty,

jen řádní občané — živí i mrtví.

MLUVČÍ

Tobě se musí podřídit každý,

živý i mrtvý — zákon jsí ty.

KREON

Věřím, že splníte, co od vás čekám.

(Vejde Stráž.)

MLUVČÍ

Čím nás chceš tedy, Kreonte, pověřit?

KREON

Sřihajte každého, kdo nechce poslechnout!

MLUVČÍ

Kdo je tak hloupý, že hledá smrt?

KREON

Co lidí svedla už vyhlídka na zisk!

STRÁŽ

Netvrdíš, pane, že zrovna spěchám,
nebo že sotva popadám dech.
To bylo zastávek, to bylo úvah:
kam běžíš, hlupáku, čeká tě trest!
Zase už stojíš? Když se to Kreon
doslechne odjinud — to se pak těší
Trval mi dlouho ten kousek cesty!
Já vlastně nevím, co bych vám řekl,
ale když chcete, já vám to povím.
Ne, nic jsem nespáchal, nikoho neviděl,
opravdu nemáte důvod mě trestat.
Ať je to venku: někdo ho pohřbil,
posypal mrtvolu vyprahlou zemí —
zkrátka ji pochoval, a potom zmizel.
Určitě neměl rýč ani lopatu,
a je tam hlina suchá a tvrdá,
snad ani vůz by v ní nenechal stopu,
natožpak člověk. Záhada — zázrak!
Tělo je pryč — tedy je v hrobě,
co říkám v hrobě — hrob to zas není —
někdo šel kolem, viděl ho ležet
a pro klid duše hodil hrst prachu.
A že jsme vlníka nemohli najít,
už už se strha pořádná rvačka.
Kdo nás měl rozsoudit? To máte těžké —
každý v tom přece mohl mít prsty.
Jenže ho usvědčíte, když chybí důkazy!
Nikam to nevedlo, konečně jeden
řekl to slovo: budem to hlásit!
Jak už mám štěstí, padlo to na mne.
Přišel jsem zrovna tak rád,
jak vy mě vidíte rádi.
Kdo víť posla, když zpráva je zlá?

/74/

MLUVČÍ

Přemítám, Kreonte, skoro bych řekl —
nejde tu přece jen o vyšší vůli?

KREON

Rouháš sel jak může bohům
záležet právě na tomhle mrtvém?
Nechtěl snad spálit a vyloupit chrám,
poslapat zákon, rozvrátit zem?
Jsou taďy občané, co tajně reptají,
a vůbec s nechutí ohnuli hřbet.
Vím, že se nemohou smířit s mou vládou.
Kdo jiný — oni podplátili strážei
Peníze! Záhuda rodin i měst.
Člověk snad nepoznal nikdy nic horšího.
K špatnostem vedou i poctivé občané,
zrada se rozmáhá, bezbožnost vládne!
Jakože k Diovi mám ještě úctu,
dobře si pamatuj — tolik ti přísahám:
Ty mi buď vypátráš, kdo ho tam pohřbil,
nebo mi nestací jenom tvá smrt.
Nechám tě v mukách zažíva viset,
dokud se někdo z vás nepřízná.

STRÁŽ

Je hrozná, když hlava, a ještě moudrá,
sí vezme do hlavy —

KREON

Ty přijdeš o hlavu i o svůj vtip!

STRÁŽ

Když jsem tak vyvázal se zdravou kůží
— za to vám, bohové, patří můj dík —
tys mě tu, Kreonte, viděl dnes naposled.
(*Stráž odejde*)

/75/

CHŮR

Ze všeho, co budí závrat,
nejzávatnější je člověk.
Po šedém moři se plaví,
v zimě se probíjí bouří,
jeho loď krájí přívaly vln.
A zemi, matku svých bohů,
nevyčerpateľnou zemi,
rozdírá rok co rok,
když pohání plemeno koní
a pluhem v ní vyryvá brázdu.

Loví divokou zvěř
a líčí na zbrklé ptactvo,
tvorům v hlubinách moře
rozhodil pletené sítě —
ve všem si dovede poradit sám.
Sehnal s hor divoká stáda
a koňům s bohatou hřívou
nasadil těsné jho.
Obrátil v užitek sílu
vzpurných a nezdolných býků.

Člověk ovládl řeč,
myšlenku zachytí v letu,
umí si postavit úkryt
před šípy vichřic a mrazů,
založil obec a dává jí řád.
Zkušenosť hledá mu cestu,
bez ní se nepouští na krok —
přesto však zná svoji mez.
I těžké neduhy zdolal —
jen před smrtí uniká marně.

Moudrost mu dává moc,
a větší, než se kdy nadál.
Má přístup ke zlu i k dobru.

1761

Kdo ale v zákonech země
řád bohy stvrzený šetří a cti,
ten v obci vystoupí nejvyšš.
A škůdcem je u mne každý,
kdo se dá zlákat zlem.
Snad smýšlejí někteří jinak —
ti at mi nepřejdou přes práh.

(Vejde Stráž a voják, kteří vedou Antigone)

MLUVCI

Nevěřím očím — to hrůzné zjevení! —
a je to ona — Antigone!
Neznalas vládatřův rozkaz?

STRÁŽ

Table to provedla! My jsme ji chytli!
Ja se tu dušoval: jakživ se nevrátim!
Jenže se ovládm, když potkáš radost,
kde jsi ji opravdu nejméně čekal.
Taková přísaha — a máš mě teď!
To já, pane, já! To je můj úlovek!
Teď to víš — zrovna mu chystala hrob.

KREON

Je to, jak říkáš? Chápeš to vůbec?

STRÁŽ

Vždyť jsem ji viděl na vlastní oči!
Když jsem se vrátil, křiknu tam na ně:
očistit mrtvolu, všecken prach-smést!
A že už to, pane, pořádně hnulo,
jídeme si sednout po větru na svah,
aby ten zápach nešel až na nás.
Tu zčistajasna zabouří víchr,
unáší prach a ve strašném víru
zvedá ho od země nahoru k nebi.
Písek se žene po celé pláni,

1771

rve listí se stromů — a my se
klepeme hrůzou, kdy tahle spoušť
konečně přestane. Najednou ticho.
Pak se to ozve. Kvílivý skřek,
jako když ptáče přiletne k hnízdu,
a najde je prázdné. Tak ona stála
a hořce kvílela nad holým tělem.
Vrhne se na ni — vůbec se nevzpouzí,
naopak, nemá strach, přiznává,
že teď i předtím — to byla ona.
Nejdřív mám radost, a pak se trápím —
přivolat pohromu na toho druhého —?
Ja ale vyvážnu? — Jde o mou kůži!

KREON

Jsi bez viny a volný — běž!

(Stráž odejde)

Vědělas, co jsem dal vyhlásit?
Věděla — tak jako každý.

ANTIGONE

Ten příkaz nevyšel od bohů
a vím, že ani Spravedlnost-Dike
nedala lidem tak krutý zákon.
Nevěřím, že by tvá vyhláška
mohla mít takovou moc,
abych směl smrtelný člověk
přestoupit zákony, které
nemůže vyvrátit čas,
nepsané zákony bohů.
Ty přece neplatíš dnes nebo zítra,
tými se řídíme, kam paměť sáhá,
těch jsem se bála, ne lidských výmyslů.

Smrt na mne čeká, to přece vím,
i kdybys o tom nevydal rozkaz.

/78/

Snad jenom umřu o něco dřív —
nemám co ztratit po všech svých strastech.
Víc by mě trápilo,
kdyby můj nešťastný bratr
nenašel pod zemí khlid.

MLUVÍ

Má v sobě otcovu tvrdost —
i když je nejhůř, neumí ustoupit.

KREON

Ta ví, co dělá — je zpučná dvojnásob:
nejenže odmítla poslechnout vladaře,
ještě se směje a chlubí, co provedla.
Je dítě mé sestry, a kdyby mohla
být krev mé krve, a ještě blíž,
neujde smrti. Žalobu vznáším
i proti Ismene. Ta zemře také.

ANTIGONE

Má smrt ti nestačí? Co ještě chceš?

KREON

Když tohle dostanu, mám všechno.

ANTIGONE

Z tvých řečí se mi slovo nelíbí,
a nechci, aby se mi někdy líbilo.
Ty zas máš odpor ke všemu, co dělám já.
Vždyť já jsem pohřbila vlastního bratra —
čím bych se mohla proslavit víc?
Můj čin by jistě schválili všichni,
kdyby jim hrdlo nesvral strach.

KREON

To v celých Thebách tvrdíš jen ty.

/79/

ANTIGONE

Však oni také mlčí jen před tebou.

KREON

A ty se nestydíš být jiná než oni?

ANTIGONE

Bratřoví posloužit — to není hanba.

- KREON

A ten, co padl, není tvá krev?

Stavíš ho naroveň s takovým zrádceři

ANTIGONE

Nezemřel otrok, padl můj bratr.

KREON

Ničil tvou zemi, a druhý ji bránil.

ANTIGONE

Smrt žádá posloužit každému stejně.

KREON

Ne, zlému nepatří výsady poctivých.

ANTIGONE

A kdo má jistotu, co platí dole?

KREON

On byl náš nepřítel, a smrt to nezmění.

ANTIGONE

Necítím nenávisť, sdílím jen lásku.

KREON

Tak tedy mluj, ale tam u mrtvých!

(Vejde Ismene)

/80/

MLUVČÍ

Ismene pláče pro svoji sestru.

KREON

Vinula ses ke mně jako had,

odpověz: přiznáváš — byla jsi u pohřbu,
nebo mi přísahel, že o tom nevíš!

ISMENE

Chci mít svůj podíl na její vině.

ANTIGONE

Tvou účast odmítám — tys při tom nebyla.

ISMENE

Já už se nestydím — jdu s tebou v neštěstí.

ANTIGONE

Jen slovy mluješ, to není láska.

ISMENE

A život bez tebe? Jak mě má těšit?

ANTIGONE

Zptej se Kreonta! Na něm ti záleží.

ISMENE

Proč mě tak trápíš, co z toho máš?

ANTIGONE

To říkám s bolestí, není v tom výsměch.

ISMENE

A moje mínění jsi přece znala.

ANTIGONE

Tobě dá zapravdu svět — mně snad ti dole.

/81/

ISMENE

Ted' ale máme společnou vinnu.

ANTIGONE

Bud' klidná, ty žiješ. Ale má duše zemřela dávno — ať slouží mrtvým.

KREON

Obě se pomátlý. Ta jedna dnes, a druhá od chvíle, co přišla na svět.

ISMENE

Chceš zabít nevěstu vlastního synovi?

KREON

Synovi nedám tak špatnou ženu!

ISMENE

Ach, proč tě, Haimone, otec tak uráží!

MUVČÍ

To už jsi rozhodl, že půjde na smrt?

KREON

Já? Snad my společně! Ted' pěkně zčerstva, odvedte obě! A obě spoutati!

CHŮR

Blažený, kdo v celém životě nepoznal, jak chutná zlo.

Komu bůh jednou otfásl domem, jde už jen pohromám vsítit.

Přes celé rody ho stihá zlý osud, podoben vlnám vzednutým bouři, které se pili do temných hlubin a ze dna vynesou šedivý kal.

82/

Sotva ted' zalila sluneční zář

poslední Oidipův stonek,
znovu ho vraždí krvavý nůž

podsvětních bohů:

zůřivý nerozum, zmatení smysli.

Jeden rod nemůže vykoupit druhý,
jako by některý z bohů je kácel
pořádě, bez konce, po celé věky.

Kdo z lidí může svým vzdorem
zadržet, Die, tvou moc?

Marně se stýdá s měsícem měsíc,
nestárneš v čase, třpytivým štítům
Olympu vládněš. Po všechny věky,

stejně jak dřív, panovat bude tvůj řád:
nic v tomto smrtelném životě lidí
nadlouho neujde strastí a zlu.

Někomu pomůže tékavá naděje,
mnohé však zaskočí klamavou touhou —
ten, kdo jí podlehl, netuší nic —
prohlédne pozdě — to už se spáčil.

Od věků platí moudrost těch slov:

Komu bůh zatemnil smysly a rozum,
nemní rozlišit dobré a zlé.

Pak už mu zbývá jen kratičký čas —
brzy se přesvědčí, co je to zkáza.

(Vejde Haimon.)

KREON

Máš mi to za zlé? Proto jdeš za mnou?

HAIMON

Otče, jsem tvůj a poslechnu vždycky,
co moudře nařídíš. Ne, žádný šatek
nemůže synovi nahradit otce,
pokud mě ovšem povedeš dobře.

/83/

KREON

Haimone, správně — má to být v srdci!
Poslu ji na smrt. Když budu trpět
nekázeň v rodině, co mohu čekat
od cizích lidí — ve městě, v zemi?

MLUVČÍ

Pokud mě nemýlí jen moje stáří,
tvá řeč mi, Kreonte, připadá moudrá.

HAIMON

Ze všeho, co lidem bohové dali,
je rozumn, otče, nejdražší dar.
Připouštím, snad mluvíš správně,
nechám se o tom přesvědčit rád.
Ale i druhý může mít pravdu.
Proto jsem tady, abych v tvém zájmu
sledoval, co se kde říká a děje,
co budí ve městě nesouhlas, odpor.
Prostého člověka děsí tvůj pohled,
než by tě popudil, je radši zticha.
Vždyť pro tu dívku, věř mi, se pláče,
všichni si myslí, že za svůj skutek
si ze všeho nejmně zaslouží smrt.

KREON

Pro trochu rozkoše neztrácej hlavu,
a nikdy pro ženu nezrad sám sebe.

HAIMON

Měla snad nechat vlastního bratra
napospas dravcům a hitavým psům?
Ne tedy smrt, nejvyšší pocta
patří té dívce. Tak mluví tvoji
občané v Thébách — zatím jen šeptem.
Prosím tě, netvej na svém jen proto,

/84/

že jsi už jednou vyslovil názor.

Vždyť ten, kdo věří, že na celém světě
jedině on má dar ducha a řeči,
často se mýlí a zazní jen dutě,
když se má ukázat, jaký je uvnitř.
Třeba jsi zkušeny, je to snad hanba,
kdyby ses někdy dal poučit sám?

KREON

Vydané příkazy je třeba plnit.

HAIMON

Často i strom se dovede ohnout,
když řeku povodeň vyžene z břehů.
Kdyby se vzepl, strhne ho proud.
Anebo víchlice převrhne na bok
lod, která odvázně vyplula v bouři
a nechce povolit napnutou plachtu.
Neboj se ustoupit, změnit své mínění.

KREON

Pak nejsem muž — at vládně ona,
když projde bez trestu ta její zvíře.

HAIMON

Dovoli mi, abych já, o tolik mladší,
řekl své slovo: jistě je nejlíp,
když nám je moudrost už vrozena —
ale ne každý se narodil moudrý.
Proto je výhodné nechat se poučit
od toho, kdo si ví rady.

MLUVČÍ

Ty, pane, uvaž, v čem syn měl pravdu —
z toho se pouč. A ty zas, Haimone,
z otcových slov. Oba jste mluvili dobře.

/85/

KREON

Máme se my snad, a v našem věku,
od dětí učít, co je to rozum?

HAIMON

Nechci nic špatného. I když jsem mladý,
sud' moje činy, a ne můj věk.

KREON

Schvalovat veřejnou vzpouru je zločin.

HAIMON

Nebudu hájit, co nemůže obstát.

KREON

Ona v tvých očích zůstává čistá?

HAIMON

Tak smýšlí v Thebách většina lidí.

KREON

Většina? To mi má poroučet kdekdo?

HAIMON

Pod vládou jednoho zaniká obec.

KREON

Nepatří ve státě všechna moc vladaři?

HAIMON

To bys měl vládnout sám — někde v pustině.

KREON

Mám v úctě svou vládu — to je snad zločin?

HAIMON

Zločin je šlapat po právech bohů.

/86/

KREON

Mluvíš jen o ní — jen o tu ženu ti jde.

HAIMON

A o tebe i o mne — a bohů v podsvětí.

KREON

Jsi její otrok! Nech už těch řečí!

HAIMON

Jen ty bys chtěl mluvit — slyšíš jen sebe.

KREON

Dokud je živá, nebude tvoje.

HAIMON

Jestli má umřít, nezemře sama.

KREON

Taková drzost. Ještě mi hroziti!

HAIMON

Vymlouvat nerozum, to že je hrozba?!

KREON

Přiveď mě k rozumu, když ho sám nemáš!

HAIMON

Nebýt můj otec, řeknu, že blázníš.

KREON

Dlouho mě nebudeš urážet beztrusně.

HAIMON

Vždyť mi jde o tebe —

/87/

KREON
Přiveď tu stvůru. At země hned —

HAIMON
Chci něco jiného než tvoje dobro?

KREON
— ano, at země před jeho očima!

HAIMON
Tak nesmí zahynout! Radši se podívej,
jestli mě naposled nevidíš ty.

MLUVČÍ
Bolest v tom věku mívá zlé následky.

KREON
At jde, at dělá víc než člověk může,
těm dívkám stejně život nevrátí.

MLUVČÍ
Chceš poslat na smrt dokonce obě?

KREON
Tu, co se mrtvého nedotkla, ne.
Ale tu druhou dám zazdíť v hrobce.
Jídla má dostat jen tolik,
abychom za smrt nenesli vinu.
Město se poskvírnit nesmí.

CHOR
Erote, tys nikdy neprohrál v bitvě,
čeho se dotkneš, je tvoje kořist,
ve zbrani nocuješ na tvářích dívek,
nad mořem kroužíš, všude jsi doma.
Před tebou prchájí marně
časní a smrtelní lidé

/88/

i bohové, kteří neznají smrt.
Kdo je tvůj zajatec, šlí!

Vyvracíš řád a počestnost hubiš,
štveš proti sobě spřízněnou krev,
vítězíš jediným pohledem ženy.
Ty, který panuješ nad během světa.

(Vojáci vletou Antigone u černé košili odsouzených.)

MLUVČÍ
Teď i já opouštím vladařův zákon,
vidím tu dívku a nemohu zadržet pláč,
Antigone vidím před domem ženicha,
který nám všem jednou uchystá nocleh.

ANTIGONE
Vy všichni, kdo jste domovem v Thébách
tak jako já,
tady mě vidíte, jdu poslední cestou,
dívám se naposled, jak svítí slunce.
Každému nakonec ustele smrt,
mně ale má, a ještě jsem živa,
živou mě její proud strhává k sobě.
Nebudu slyšet svatební píseň,
muž ke mně nevejde,
za smrt mě vdávají,
ta mě má mít.

MLUVČÍ
Tvůj osud nepodfal meč,
tvou duši nehubi nemoc,
tvá vůle rozhodla o této smrti,
jenom ty z hří
vstupuješ do hrobu — živá.

/89/

ANTIGONE

Srála tě obrůstá,
 dešť padá na tebe,
 ty pláčeš, Niobe,
 slzami, které nevyschnou
 a věčně rozmňají
 tvou kamennou šíji.
 Taková budu v kameni spávat i já.

MLUVČÍ

Niobe — ta z bohů vzešla
 a k bohům se vrátila,
 nás ale zplodil smrtelný člověk.
 Tím větší je pocta, když tato smrtelná žena
 smí sdílet osud společně s bohy,
 žít jako oni a umírat stejně.

ANTIGONE

Ty se mi směješ? Co je ti svaté,
 proč mě tak urážíš? Já ještě žiju.
 Počkej, až umřu!
 Vy, moje Thébý,
 mocní a bohatí občané města,
 Dirčiny proudy, posvátná země,
 vás všechny si za svědky беру,
 jdu, jak mi přikázal surový rozkaz,
 obývat podzemní kobku, úděsný hrob.
 Tam budu bydlet, ještě ne mrtva,
 ale už cizí uprostřed živých.

MLUVČÍ

Tys došla až na kraj odvahy,
 padla jsi na stupních bohyně Dike.
 Tak splácíš vinu svých předků.

ANTIGONE

Dost už jsem nad otcem plakala.

/90/

Nebohá matko, nešťastný oče,
 z vás jsem se museja narodit já!
 Ach, bratře, šla jsem tě pochovat,
 a ty mě — mrtvý — strháváš do hrobu.

MLUVČÍ

Jistě je zbožné vzdát poctu mrtvým,
 ale moc toho, kdo nabyl moci,
 nesmí se překročit nikdy.
 Tebe tvá urputnost zničí.

ANTIGONE

Přítele nemám,
 nepláče nikdo,
 přede mnou cesta,
 jen tu mi schystali,
 poslední cesta — poslední slunce,
 z jediných út se neozve nářek —
 Koho z mých blízkých
 bolí můj osud?

KREON

Až bude sama, zaživa v hrobě —
 tam ať se vdává, za koho chce.
 Pokud jde o ni — my budem čísti —
 jen s lidmi se nesmí dál stýkat.

ANTIGONE

Do hrobu, to je má svatební síň,
 do toho vězení pod zem a navěky!
 Mezi ty všechny, co skončili
 potupně — tak jako já?
 Věřím, že rádi mě přijmou mí rodiče
 i bratr Eteokles. Vždyť já vás umyla —
 všechny jsem strojila do hrobu.
 A teď, když jsem pohřbila, bratře, i tebe,
 vím, že jsem jednala správně —

/91/

a ví to každý, kdo neztratil soudnost.
Mohla bych podstoupit takové útrapy,
Thébám se postavít, vzdorovat všem,
kdyby mi umřel syn nebo manžel?

Dítě se narodí z jiného muže,
a také ženich nebývá jeden,
ale když otec i matka jsou mrtví,
jak se mi ještě narodí bratr?

Vzdýt já se musela o tebe postarat.
A teď mě obvinil Kreon,
jako bych spáchala nejhorší zločin.
Kdo tedy přestoupil zákony bohů?
V čem je má vina? Ze jsem tak zbožná?
Mám prosit o pomoc — koho? — snad bohů?
Jestli ti schvaluji, co se mi děje,
svou vinu poznám jistě tam dole,
kdo ale tady se provinil na mně,
toho at nepotká hroznější křivda,
než je ta, kterou zakouším já.

MLUVČÍ

A bije okolo sebe —
nepřestává se bouřit.

KREON

Co ještě stojíte? Pryč s ní! A hned!

ANTIGONE

To je řeč o smrti.
Smrt je už blízko.
Ach, moje Théby,
země mých otců,
vy, jejích bohové,
vy všichni, kdo máte moc,
vy se jen díváte, co musím snášet —
a od kohol
já, poslední z rodu, který vám vládl.

/92/

Za to jen, že jsem tak vroucně
chránila posvátný zákon.

(Vojáci odejdou s Antigone)

CHŮR

Osud je závratný
a hrůznou silou
dovede udeřit.
Meč ani zlato,
hrozená města
ani loď na moři
nemůže uniknout.

TERESIAS

Přicházím za vámi, vy Thébám vládnete.
Dáš na mé slovo? Měl bys mě slyšet!

KREON

Vzdýcky jsem poslouchal, co jsi mi radil.

TERESIAS

Vzdýcky jsme také propluli šťastně.
Na ostří stojí tvůj osud i dnes.
Jen o zlých znameních nesu ti zprávu.
Když jsem dnes usedl na staré místo,
kam se mi ráno slétají ptáci,
trhavý tlukot křídla mi říkal,
že se jak zběšilí do krve rvou.
Mrtvý je nasvítl krvavým tukem.
Hroznivá znamení dají se vyčíst
z obřadů, jak mi je líčil ten hoch.
Město jen chřadne. To kvůli tobě
na našich oltářích nešlehá plamen,
protože dravá zvěř hltá jen maso
padlého — a byl to Oidipův syn.
Člověk se mylí, udělá chybu,
chyba ho ještě nemusí zničit,

/93/

když je dost moudrý, aby se zastavil.
Zastav se, ustup, nemuť to tělo!
To není odvaha zabíjet mrtvého.
Chci jen tvůj prospěch — snad mi to věříš.

KREON

Už se vám hodí kdeco — i věštby.
Nu ovšem, kněží! Dávno mě prodali.
Tak tedy hrabětel! Kupujte zlato,
třeba až z Indie anebo ze Sard,
mohu vám slíbit, že ten váš mrtvý
pochován nebude. Kdyby ho měli
rozšápat orlové, krvavá sousta
donést až do nebes, Dioví k nohám,
já prostě nestrpím, aby byl pohřben.
Jak může člověk poskvrnit bohý?

TEIRESIAS

Pomyslel někdo, uvázil někdo —
že ze všech statků je moudrost nejvyšší?

KREON

Vím, že se dají koupit i věštby.

TEIRESIAS

A já vím, že je prodejná moc —

KREON

Pamatuj, že mluvíš s vladařem —

TEIRESIAS

— který by nevládl bez mého přispění.
Nenut mě odhalit, co ještě skrýváš.

KREON

Zbytečně počítáš, že si mě koupíš.

/94/

TEIRESIAS

Co žilo na světě, zaháníš pod zem,
v hrobě jsi uvěznil živoucí duši,
mrtvému tělu však odmítáš pohřeb,
nechceš je vydat dolů, kam patří.
Ty, ani bohové sídlící v nebi,
na toho mrtvého nemáte právo.
Chtěl bys ho násilně podsvětí upřít?
Brzy se ukáže, zda mluvíš pro zisk —
až nářek uslyšíš ve vlastním domě.
Viš, proč jsem našel terč ve tvém srdci?
Za tvoje urážky! Doveďdu mýt —
bolesti zaplatíš každou z mých ran.

MLUVČÍ

Odešel, pane, ale co řekl,
zůstalo s námi. My v Thebách víme,
že ještě nikdy nemluvil planě.

KREON

Je strašné ustoupit, strašné stát na svém —
přivolat na sebe pomstu a zkázu.

MLUVČÍ

Jen s rozvahou a obezřetně, pane.
Propust' tu dívku zavřenou v hrobě
a tělo na pláni dej rychle pochovat.

KREON

Tohle mi radíš? Já abych odvolal?

MLUVČÍ

Odvolej, a bez váhání, pane.

KREON

Jak těžce měním rozhodnutí!
A nutnost žádá: podrob se!

/95/

MLUVČÍ

Já na tvém místě šel bych sám — a hned.

KREON

Lopaty! Rýče! Půjdete se mnou!
A rychle k mrtvému!
Svíj rozkaz rušim! A potom k ní!
Uzkostně ptám se, zda člověk nemá
poslouchat zákon do konce života.

(Kreon odejde)

CHŮR

Ty, vzýván tolika jmény,
tvá matka je z Théb,
tvůj otec je Zeus,
ty vládněš révě Italských svahů
v tom kraji plném velkého mlčení,
Bakchu,
ve městě bakchantek,
v Thébách máš domov,
nad řekou Ismenos,
kde z dračí setby
roste náš krutý rod.

V dýmu pochodní a v jejich světle
s vrcholků scházíš,
nymfy tě slaví svým tancem.
Až k nám tě vyslaly
tvé srázy s přechtanem,
zelená úbočí,
kde zraje víno,
uprostřed výkřiků
božského vznícení
vrháváš do Théb.
V Thébách svou matku zastihl blask
a Thébý mluješ nad jiná sídla,
slituj se, Pane, nad rodným městem,

/96/

zlé rány nás týrají,
sestup k nám, Bakchu,
sestup k nám s hor,
anebo přejdi básníci moře.

Ty, Bakchu, umíš
rozdmychat hvězdy,
poroučíš hlasům,
které zní nocí,
v průvodu služebnic
zjev se nám, Pane —
budou nám tančit po celou noc.
Přijď, Pane, vládni nám,
veliký Bakchu!

POSEL

Nejdu si stěžovat na lidský život —
nechci ho chválit, stejně je vratký!
Co chvíli náhoda někoho srazí,
a štěstí jinému pomůže nahoru.
Nikdo z nás nevidí do příštích věcí.
Co býval Kreon? Každý mu záviděl.
Zachránil Thébý, měl všechnu moc,
mohl se těšit i ze svých dětí.
Teď nemá nic! Všemu je konec.
Když člověk přijde o radost, říká:
jako by nebyl, umřel už zaživa.
Ať si má poklady, ať žije královsky,
když ale nepoznal, co je to radost,
za poutý kouř, za jeho stín —
já bych s ním neměnil: radost je víc.
Oni jsou mrtví. Vinnu však nesou ti živí.
Zahynul Halmon. Vrah proli svou krev!
(Vejde Eurydike)

MLUVČÍ

Teiresie, došlo na tvá slova.

/97/

Eurydike,
nešťastná matka,
slyšela nás,
anebo jde a netuší ještě —

EURYDIKE

Přátelé, slyším vás.
Právě když otvírám dveře,
slyším tu zprávu — tu hrůzu.
Služky mě zachytily.
Já jsem tam omdlela.
Musíš to povědět znovu.
Vím, co je neštěstí, neboj se mluvit.

POSEL

Nečekej útěchu, když nemám lhát.
Přišli jsme na pláň. Já vedl vladaře.
Tam ještě ležel ten mrtvý —
psi se už porvali o jeho tělo.
Co z něho zbylo, jsme omylem vodou,
a potom spálili na čerstvých větvích.
Je tedy pohřben, je ve své zemi.
Nato hned stoupáme do skal,
kde kamením vystřelila smrt
svatební lože té dívky.
Už zdálky zaslechl jeden z nás
podivně kvílení, žalostný křik.

KREON

(v pozadí)

To se má vyplnit všechno?
Jen do zkrázy vede má cesta?
Teď slyším Haimonův hlas!
Ke hrobu, rychle,
odstranit zřevál! To přece nemůže
volat můj Haimon!
Snad mě jen bohové klamou!

/98/

POSEL

Na rozkaz vladařův — sám neměl odvahu —
vnikneme do hrobky — docela vzadu
zahledneme dívku. Visí tam v oprátce,
kterou si smotala z plátna svých šatů.
A nad ní Haimon, zoufale objímá tělo,
běduje nad mrtvou nevěstou.

KREON

Haimone, ztratil jsi rozum?
Co jsi to udělal? Takhle mi skončíš?
Pojď ke mně, prosím tě, otec tě prosí!

POSEL

Haimon se podívá. Strašně. A mlčí.
Pohrdá otcem. Vyrthne meč,
Kreon jen uskočí, rána jde mimo,
to ho tak rozzuří, že tu zbraň obrátí
sám proti sobě — skloni se nad ní —
vboďne meč do prsou skoro až po jilec.
Jak ztrácí vědomí, stačí se ještě
přitisknout k dívce, už jenom chropí,
krev stříká na její sinalou tvář.
Leží tam spolu dvě mrtvá těla —
jako by měli ukázat lidem,
kam vede rozum zmatený vášní.

(Eurydike odejde)

KREON

Tady jsou vrahové,
a tady — zavraždění —
jedna krev!
Ach, synu, chlapče,
jak mladá smrt pro tvoje mládí!
A kvůli mně — má zpozdilost.
Ach, bože, rozumím,

/99/

to tvoje rána — drtivá —
dopadla na mou hlavu.
Ty jsi mě zahnal
na zavilou cestu.

Jen bolest má člověk a trýzeň.

Co žes to říkal? Tak strašnou věc!

Abys mě zabíjí?

Mne — dávno už mrtvého.

Pověz mi — další smrt?

Jenom to řekni!

Eurydike!

Krvavý osud!

Znovu mě zničít!

Haimone! A tvoje matka!

POSEL

Mečem se probodla

a pod smrtelnou ranou

— už před očima tmu —

pláče nad synem.

KREON

Proč někdo z vás

nevrazí do mne meč?

Kam se to bojím?

POSEL

Ano, a tobě dávala vinnu

za všechna neštěstí.

Vbodla meč do jater. Sama.

Slyšela, jak skončil Haimon.

KREON

To ze mne nesejme nikdo.

Svou vinnu nikomu nedám,

zůstane má.

Vedte mě pryč!

/100/

A hned! Co já jsem?
Nic. Ničemné nic!

MLUVČÍ

Dobře to říkáš.

Jestli je něco dobrého ve zlu.

Nejlíp je zkrátit svou bolest.

KREON

Všechno mi padá už z rukou.

At nevidím nic!

MLUVČÍ

O tom ať rozhodne čas.

Teď ať se děje, co se má stát.

O nic už nepros.

Jiní se starají o věci přísti.

KREON

Jsem přece zločinec!

A nechtěl zabíjet!

Vlastnímu osudu neujde nikdo.

MLUVČÍ

Jen moudrý a rozvázný smí dojít štěstí,

bezbožný skutek uráží bohy,

veliká slova smete jen veliký trest —

a člověk prohlédá pozdě.

K O N E C

/101/

Hry Divadla za branou

Sv. 2

Text inscenace *Oidipus — Antigone* vydalo jako přílohu k programu Divadlo za branou.

Pro Divadlo za branou připravili reklamní atelier ISO, Praha 2, Bělehradská 126

Cena 9,— Kčs

Sazba NVT 5, 6304/71.